

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce
Právo na sebeurčení kurdského národa

Plzeň 2018

Miroslav Tomeš

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra mezinárodního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Diplomová práce

Právo na sebeurčení kurdeckého národa

Vedoucí práce: JUDr. Josef Mrázek, DrSc.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Miroslav Tomeš

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Právo na sebeurčení kurdského národa zpracoval samostatně, a že jsem označil prameny, z nichž jsem při svojí práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2018

.....

Poděkování:

Chtěl bych především poděkovat vedoucímu práce JUDr. Josefu Mrázkovi a Bc. Martině Melkové za jejich rady, pochopení a trpělivost.

OBSAH

Úvod	10
Zásada sebeurčení v soudobém mezinárodním právu	12
Historický vývoj kurdského problému	39
Perspektivy realizace práva na sebeurčení Kurdů	62
Kurdský nacionalismus a lidská práva	67
Postavení PKK (Kurdská strana pracujících)	72
Závěr	75
Resumé	78
Zdroje	79

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

EU	Evropská unie
HEP	<i>Halkin Emek Partisi</i> , Lidová dělnická strana
IMK	Kurdistánské islámské hnutí
ISIL	Islámský stát v Iráku a Levantě (původní název)
ISIS	Islámský stát v Iráku a Sýrii (nový název)
KADEK	<i>Kongreya Azadi u Demokrasiya Kurdistan</i> , Kurdistánský sněm svobody a demokracie (Turecko)
KCK	<i>Koma Civaken Kurdistan</i> , Unie kurdských společenství
KDP	Kurdská demokratická strana (Irák)
KDPI	Kurdish Democratic Party of Iran, Kurdská demokratická strana v Íránu
KDPS	Kurdish Democratic Party of Syria, Kurdská demokratická strana v Sýrii
KF	Kurdistan Front, Kurdistánská fronta
KGK	Kongra-Gel (Turecko)
KNC	Kurdská národní rada
KRG	Kurdish Regional Government, Kurdská regionální vláda (Irák)
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
PKK	<i>Partiya Karkeren Kurdistan</i> , Kurdská strana pracujících (Turecko)
PUK	Vlastenecká unie Kurdistánu (Irák)
PYD	<i>Partiya Yekitiya Demokrat</i> , Sjednocená demokratická strana (Sýrie)
SAR	Sjednocená arabská republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
YPG	<i>Yekineyen Parastina Gel</i> , Lidové obranné jednotky

ÚVOD

Když mělo dojít k výběru témat diplomových prací, katedra mezinárodního práva pro mne byla jednoznačnou volbou. Konkrétněji tedy obor mezinárodního práva veřejného, jelikož již od mé středoškolské docházky mě zajímá politická geografie více než jiné obory. Později při studiu na univerzitě se k ní přidala i související diplomacie. Otázkou tedy zůstávalo jen konkrétní téma práce. K jeho výběru mě inspirovali mí noví přátelé pobývající a studující na univerzitě v Plzni, kteří sem přijeli v rámci programu Erasmus, a to hlavně studenti z Turecka. Po několika konverzacích s nimi jsem zjistil, že mé vědomosti o této problematice jsou velmi kusé a nedostatečné a rozhodl jsem se, že se začnu více zajímat, což vyústilo až k výběru tématu diplomové práce týkající se kurdské národnostní otázky. Touto prací bych chtěl zjistit, jak došlo ke vzniku současné situace, kdy jsou Kurdové jako etnická skupina rozděleni na území několika sousedních států. Proč se jim nepodařilo vytvořit vlastní stát. Jaké je jejich současné postavení. Jaké jim mezinárodní právo poskytuje možnosti.

Abychom se však mohli bavit o nějakém právu národa na sebeurčení, muselo lidstvo projít několik tisíc let dlouhým vývojem. Od prvotních lidských společenství, přes formování prvních státních útvarů a s tím souvisejících konfliktů mezi společenstvími a následně i mezi státy o teritoria a sféry vlivu. Ruku v ruce s rozvíjející se pospolitostí se zákonitě musela objevit nějaká pravidla, která toto soužití upravovala, a z nich se postupně vyvíjelo právo až do podoby, v jaké ho známe dnes. První takové předpisy se objevily již v dobách starověkých říší asi 2000 let před naším letopočtem. Mne však v této práci bude zajímat hlavně mezinárodní právo, jehož první náznaky datujeme do období o skoro osm set let později po vzniku velkých říší, které začaly s válečnými výpady proti svým sousedům. Za první mezinárodní smlouvu vůbec se označuje mírová smlouva mezi Chetitskou říší s panovníkem Chattušilišem III. a Egyptem, kterému vládl známý Ramesse II.

Od těchto dávných dob se mezinárodní právo posunulo o notný kus cesty dál. Dnešní mezinárodní smlouvy již nesouvisí pouze s válečnými konflikty. V souvislosti s mírotvornou činností a snahou řešit konflikty bez použití násilí se vyvinuly nové druhy smluv. Současné období je v Evropě nejdelším obdobím

bez válečného konfliktu za celou historii existence státních celků. V prvé řadě za to mohou poměrně nedávné historické události, ze kterých se nejen představitelé států museli poučit, a které je donutily jednat a snažit se předcházet podobnému vývoji i v budoucnu. Díky tomu se změnil způsob jednání politiků na mezinárodní úrovni a došlo k velkému rozvoji mezinárodního práva a mezinárodních právních předpisů. Ještě v době před druhou světovou válkou bylo obvyklé, že jednotlivé státy mezi sebou uzavíraly smlouvy a dohody tajně, ostatní aktéři nejen že nemuseli znát detaily takových dohod, ale také mnohdy ani nevěděli, že nějaká dohoda vůbec existuje. Příkladem takové praxe může být pakt Molotov – Ribbentrop, ve kterém si hitlerovské Německo a Stalinovo SSSR slíbili hospodářskou a vojenskou pomoc a rozdělili si sféry vlivu ve východní Evropě při případném konfliktu (který byl v té době již téměř nevyhnutelný). Prakticky si rozparcelovali Polsko a Pobaltí. Zkušenost s druhou světovou válkou vedla státy mimo jiné k nutnosti otevřeného jednání, respektive ke zveřejňování úmluv.

Díky historickému a technickému vývoji, rozšíření spolupráci všech států a ve dvacátém století také díky OSN se do mezinárodního práva dostaly i jiné obory práva, nejen otázky mírové a válečné. Státy pochopily, že se vyplatí spolupracovat i v mnoha dalších odvětvích, ať už hospodářských, humanitárních či jiných. Hlavně ve druhé polovině dvacátého století se do této sféry dostala i otázka základních lidských práv, a to především práva týkající se života a zdraví lidí. V následujících desetiletích se přidávala postupně další a další lidská práva, na kterých se většina států shodla, že by se měla respektovat a ochraňovat, především práva politická, kulturní a hospodářská. Mezi nejnovější lidská práva můžeme zařadit otázky životního prostředí.

Tématem této práce bude jedno z lidských práv politických, a to právo na sebeurčení národa, konkrétně Kurdů. Vzhledem k vývoji v oblasti zájmu však přijdou na přetřes i práva základní. V první části se budu věnovat zásadě sebeurčení obecně a představím další oblasti světa, kde se jiné národy snaží prosadit svou myšlenku. Druhá část bude věnována historii kurdského problému, vývoji národa a jeho odlišnostem od obyvatelstva žijícího v okolí. V závěru práce se budu věnovat současnosti, současnému postavení Kurdů a možnostem vývoje, případně řešení kurdského problému.

ZÁSADA SEBEURČENÍ V SOUDOBÉM MEZINÁRODNÍM PRÁVU

Zásada sebeurčení národa se řadí mezi novější lidská práva, ačkoli v mezinárodním právu existuje již více než sto let. S názorem, že každý národ by měl mít právo na sebeurčení, přišel ke konci první světové války prezident Spojených států amerických Woodrow Wilson ve svých slavných Čtrnácti bodech. Než se však pustím do rozboru tohoto práva či zásady, je potřeba si definovat některé pojmy, a to například co je to národ, co je to stát a podobně. Pro tuto práci je to důležité, jelikož stát a národ jsou pojmy, které se často prolínají a leckdy mohou být i zaměňovány. Problémem však je, že v mnoha případech se sice stát a národ dají považovat za totožné, avšak ne vždy platí, že stát rovná se národ.

Stát

Státy nelze považovat za prvek, který by tu byl odjakživa. Lidská společnost musela projít mnohasetletým vývojem, než se objevily první státy a ani ty nebyly původně takovými státy, jak je známe dnes. Dříve se jednalo o státní útvary na územích, na jejichž kontrole mělo největší podíl vojsko. Avšak nelze říct, že by mezi obyčejnými lidmi existovalo nějaké povědomí o státním celku. Státy jako takové se začaly formovat až ve středověku.

Vyjdeme-li z definice Maxe Webera, německého sociologa žijícího v devatenáctém století, stát je instituce nebo soubor institucí uvnitř společnosti, která má monopol na zákonné užití násilí.¹ Tato definice sice má svou pravdu, ale rozhodně není dostačující.

Pojem suverenity státu se poprvé objevil už v sedmnáctém století na konci třicetileté války. V takzvaném Vestfálském systému, z něhož pozdější mezinárodní úmluvy vycházejí, je suverenity definována dvojím způsobem. V první řadě dovnitř jako právo vykonávat moc nad svým obyvatelstvem na svém území. Navenek pak byla suverenity chápána jako nezávislý výkon zahraniční politiky daného státu bez nějaké kontroly svrchu. A dále také vůči ostatním státům, které se Vestfálským mírem zavázaly, že nebudou zasahovat do vnitřních záležitostí jednotlivých států.

¹ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: J. Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-901381-1-x. Str. 14.

Suverénní stát je lépe definovaný mezinárodní konvencí Společnosti národů z Montevidea z 26. prosince 1933, která byla původně přijata jen devatenácti americkými zeměmi, ale později byla přijata do registru smluv OSN. Zde jsou vyjmenovány čtyři znaky, které by každý suverénní stát měl mít. Jsou jimi: vlastní jasně stanovené území, vláda nad tímto územím, stálé obyvatelstvo žijící na tomto území a schopnost navazovat styky s ostatními státy.² Někdy se k těmto čtyřem znakům přidává ještě znak pátý, a tím je nezávislost. Každé území aspirující na to stát se suverénním státem, musí prokázat svou nezávislost, schopnost vystupovat a jednat samostatně, nebýt jen relativně nezávislým územím jiného státu. Jinými slovy vláda této oblasti musí být schopna rozhodovat o všech záležitostech týkajících se státu (bezpečnost, ekonomika, zahraniční vztahy a další), aniž by do toho zasahoval jiný stát.³

Avšak ani definice z Montevidejské úmluvy se nejeví jako kogentní předpis. Ačkoli by měl stát o svých vnitřních záležitostech rozhodovat sám a ostatní státy by neměly do jeho hranic zasahovat⁴, v dnešní době už jsme se posunuli kousek dál. Dnes existuje spousta mezinárodních organizací, jimž stát odevzdá část svých pravomocí, vlastně dobrovolně omezí vlastní suverenitu, výměnou za mezinárodní spolupráci.

Montevidejská konvence je v platnosti dodnes, ale její obsah je poněkud kontroverzní. Na jednu stranu se zde říká, že státy existují nezávisle na mezinárodním uznání ostatními státy, pokud splňují výše zmíněné čtyři znaky. Na druhou stranu je ale každý stát závislý na uznání ostatních států, jelikož bez tohoto uznání bude těžko navazovat diplomatické styky s ostatními státy.

Otázka státnosti a suverenity je však i dnes velmi diskutovaným tématem a pro větší rozbor tohoto problému není v této práci místo.

Národ

Definovat národ není tak jednoduché. Ačkoli můžeme v mnoha případech stát a národ ztotožnit, čili že v daném státě žije jeden národ, neplatí to tak pro všechny státy. Navíc v dnešním globalizovaném světě už nenalezneme stát,

² Montevideo Convention on Rights and Duties of States. 1933. 165 League of Nations Series, p. 19-31. Article 1.

³ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 978-0-19-922842-3. Str. 62-66.

⁴ Montevideo Convention on Rights and Duties of States. 1933. 165 League of Nations Series, p. 19-31. Article 8.

kde by žil jen jeden národ. Lidé cestují z jednoho konce světa na druhý v průběhu jednoho dne, stěhují se a žijí v různých státech a národnostní složení jednotlivých zemí se tak diverzifikuje. Výjimkou nejsou mnohonárodnostní státy, kde má více národů nezanedbatelně vysoký poměr příslušníků v jednom státě. Typickým příkladem jsou Kanada, Rusko, USA a jiné.

Národ můžeme popsat několika způsoby. V každém případě, se jedná o skupinu lidí, která vykazuje určité společné znaky. Samotný význam pojmu národa se v průběhu historie měnil. Národ ve středověku označoval hlavně skupinu lidí na stejné společenské úrovni, ve stejném stavu (kupci, měšťané, atd.). Rozdělení do těchto skupin souviselo hlavně s podílem na politické moci. S vývojem státu a absolutistického státního zřízení se národem začalo rozumět obyvatelstvo daného státu – poddaní panovníka. Až ve druhé polovině osmnáctého století se začíná prosazovat myšlenka národa tak, jak ho známe dnes. Tedy že se jedná o společenskou skupinu definovanou stejnou etnickou příslušností a společným jazykem.⁵ Moderní národ tedy můžeme popsat dvěma způsoby. Buď se jedná o skupinu lidí žijících na území daného státu, takže obyvatelstvo státu, což je takzvaný politický národ (například ve Francii, Velké Británii nebo USA), nebo jde o etnicky stejnorodou skupinu se stejným jazykem, čili skupinu lidí se stejnou kulturou, takzvaný etnický národ.⁶

Národ však definuje ještě jedna vlastnost, a tou je vůle. Daná skupina lidí není národem, dokud se sama za národ nepovažuje a neoznačuje. Jedná se o důležitý prvek, který odděluje národy od skupin lidí, které náhodou žijí vedle sebe (například africké kmeny se stejnou nebo podobnou kulturou). Důležité také je, že moderní národ je tvořen lidmi všech sociálních vrstev bez rozdílu. Velikost národa (počet jeho příslušníků) může být různá. Od národů s mnoha miliony lidí až po miniaturní národy s pouhými několika stovkami příslušníků.

Problémem pro definici národa také je, že v různých částech světa je národ chápán jinak. To, co platí pro Evropu, nemůžeme plně vztáhnout třeba na Afriku. Souvisí to hlavně s historickým vývojem daného území. Zatímco Evropa a také

⁵ ŘEZŇÍK, Miloš. *Formování moderního národa: Evropské dlouhé 19. století*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-406-3. Str. 22.

⁶ RYCHLÍK, Jan. *Individuální a kolektivní práva menšin a tzv. právo národů na sebeurčení včetně odtržení*. Publikováno v: *První světová válka, moderní demokracie a T.G. Masaryk: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Ústavem T.G. Masaryka ve dnech 22.-24. září 1994 na zámku v Liblicích u Mělníka*. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 1995. ISBN 80901971-0-8. Str. 209 – 211.

Asie jsou poměrně stálé, co se národů a jejich území týká, Afrika a Amerika jsou na tom jinak. Americké národy vznikly díky imigraci lidí z jiných světadílů (kolonisté z Evropy, dovážení otroci z Afriky). Africké obyvatelstvo je sice původem stálé, ale jejich území rozdělily evropské koloniální mocnosti na státy, v mnoha případech nehledě na národnostní složení území.⁷

Národ vzniká mnoha různými způsoby, ale v naprosté většině případů (dalo by se říct, že skoro vždy) jde o dlouhodobý a postupný vývoj. Národy vznikají na základě jazykové, náboženské nebo kulturní odlišnosti od okolo žijících skupin. Národy také mohou vznikat na územním základě. Většinou jde o území, která se od zbytku nějak odlišují nebo jsou od něj odříznutá (ostrovy, poloostrovy, náhorní plošiny, atd.). Nepříliš rozšířeným důvodem vzniku národa mohou být i náboženské odlišnosti. Zcela nové národy vznikají také spojením či asimilací již existujících národů. Z historie máme mnoho příkladů, kdy k tomuto spojení došlo i násilnou cestou a původní národy přestaly úplně existovat.

Nacionalismus

Prvním významným milníkem, kdy se můžeme s nacionalismem jeho myšlenkami setkat, se stala Velká francouzská revoluce na konci osmnáctého století. Zde se objevují první tendence vytvořit z francouzského lidu jednotný národ, který bude spolupracovat se stejnými ideály. Následující století se nese ve znamení revolučních změn po celé Evropě a nacionalismus se šíří do dalších zemí.

Teoreticky můžeme nacionalismus rozdělit na dva druhy, a to dle cíle, který si klade, na nacionalismus spojující a rozdělující.⁸ Příkladem spojujícího nacionalismu byly snahy italského a německého národa o sjednocení do vlastních „velkých“ zemí ve druhé polovině devatenáctého století. Příkladem rozdělujícího nacionalismu pak může být třeba SSSR, který sjednocoval mnoho národů do obrovského státu, avšak mnoho a mnoho národů usilovalo o vyčlenění a vytvoření vlastního státu (zářným příkladem jsou snahy pobaltských republik o samostatnost).

⁷ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 58.

⁸ OLDENQUIST, Andrew. *Ethnicity and Sovereignty* [online]. In: *Studies in East European Thought*, Vol. 54, No. 4, Nationalism and Its Alternatives, December 2002. Str. 272.

Nacionalismus byl ve své původní podobě snahou o zdůraznění důležitosti a významu vlastního národa. Snaha probudit v příslušnících národa větší sounáležitost. Veskrze tedy pozitivní myšlenka na povzbuzení národního soucítění, případně snaha o vyčlenění se z většinové společnosti, do které daná skupina lidí nezapadala. Avšak druhá světová válka a hlavně vývoj před jejím začátkem (především v Německu a Itálii) dala nacionalismu nový negativní význam. Nacionalismus se stal nástrojem propagace vlastní ideologie a prosazování svého národa na úkor národa jiného. Jinými slovy můj národ je lepší a má větší práva než národ jiný. V dnešní době se tedy s tímto pojmem zachází velmi opatrně a každý nacionalista musí své myšlenky a své cítění důkladně vysvětlovat, jelikož svět na tyto snahy hledí s nedůvěrou a ostražitostí.

Separatismus

„*Separatismus je proces, který je v přímém rozporu se snahou každého státu na uchování své územní integrity.*“⁹ Jedná se o snahu národa nebo skupiny lidí o oddělení svého území, na kterém žije, zpod jurisdikce státu, ke kterému spadá. Snahou může být vytvoření vlastního státu, to se nazývá secese nebo secesionismus, nebo přičlenění k jinému státu, takzvaný iredentismus.¹⁰ V dnešní době, kdy je celá suchozemská část planety rozdělena mezi jednotlivé státy (nebo mezinárodními úmluvami nemůže patřit žádnému – Antarktida), je jedinou možností národa na získání vlastního státu separace. Separatismus tedy úzce souvisí s nacionalismem. Výrazně se projevil na vytváření států v Latinské Americe a v Africe, které se postupně dekolonizací osamostatňovaly od evropských koloniálních mocností. V Evropě a na Blízkém východě je separatismus spojen hlavně s dvacátým stoletím. Po první světové válce došlo k rozpadu velkých mnohonárodnostních státních celků a byly vytvořeny menší často národní státy (s výjimkou Československa a budoucí Jugoslávie). Ve druhé polovině dvacátého století se vytváří nové státy, a to hlavně na Balkáně a po rozpadu SSSR. Nejmladší státy, které vznikly díky dlouhodobým separatistickým tendencím a byly také většinou států mezinárodně uznány, jsou Jižní Súdán, Kosovo a Černá Hora. Pro zajímavost uvádím, že mezi poměrně

⁹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 84.

¹⁰ Dtto.

nově vzniklé státy se může počítat Česká republika i Slovensko po roce 1993, kdy se rozdělilo tehdejší Československo.¹¹

V dnešní době je však separatismus vnímán převážně jako jev negativní a nežádoucí. Většina států potýkajících se se separatistickými tendencemi různých skupin se obává, že by uznání nároku jedné skupiny vedlo k vytvoření precedentu pro skupiny další usilující o totéž. Proto je řada národů bez vlastního státu nucena vyjednávat a řešit svou pozici uvnitř větších států. I v dnešní relativně klidné době tedy existuje spousta míst a skupin, které mohou hrozit případnými problémy pro budoucnost.

Zásada sebeurčení

Definovat zásadu sebeurčení v mezinárodním právu je velmi komplikované. Vše vázne především na nedostatečné definici v mezinárodních dokumentech, čímž vzniká prostor pro státy a další mezinárodní aktéry k různým interpretacím zásady dle toho, jak jim to zrovna vyhovuje či podporuje jejich nároky. Toto souvisí hlavně s nejasnou definicí výrazu „peoples“¹² případně s vysvětlením, co je vlastně obsahem tohoto práva.

Možnost národů rozhodnout o své budoucnosti existovala v mezinárodní politice už v devatenáctém století. Ať už se jednalo o sjednocení Německa a Itálie nebo rozdělování větších státních celků (Řecko, Belgie, Srbsko). Do mezinárodní politiky se právo na sebeurčení začalo prosazovat až v průběhu první světové války. Ještě před koncem války bylo zřejmé, že se svět bude muset „poprat“ s nároky mnoha národů toužících po vlastním nezávislém státě. Konec války znamenal i konec pro velké mnohonárodnostní státy, Rakousko-Uhersko a Osmanskou říši a zanesl na mapu světa nové státy s ne vždy jasně určenými hranicemi. V roce 1918 americký prezident Woodrow Wilson přednesl v americkém Kongresu svých Čtrnáct bodů, které měly stanovit politiku USA vůči Evropě (částečně i Blízkému východu) po skončení války. Národnostní otázky a práva národů na sebeurčení se týkají body devět až třináct. Mezi těmito čtrnácti body byl i poměrně jednoduše formulovaný bod číslo deset, který se přímo týkal i našeho území. V českém překladu zní: „*Národům Rakouska-*

¹¹ Rozdělení Československa je svým způsobem celosvětově jedinečnou událostí, jelikož k němu došlo mírovou cestou bez předchozího válečného či ozbrojeného konfliktu. Šlo vlastně o politickou dohodu představitelů obou nově vznikajících států.

¹² V češtině bychom pravděpodobně použili výraz *národ* nebo *lid*, ačkoli tyto termíny mohou být zavádějící.

*Uherska, jichž místo mezi národy přejeme si viděti zabezpečeno a ustáleno, má se udělití nejvolnější příležitost k samosprávnému vývoji.*¹³ Ačkoli bylo součástí Wilsonových Čtrnácti bodů také ustanovení, kde americký prezident požadoval vznik Společnosti národů, která by řešila mezinárodní spory mírovou cestou, je zajímavé, že se do jejího paktu, čili zakládajícího dokumentu vytyčujícího základní pravidla, právo na sebeurčení národů nedostalo. Objevilo se sice v některých mezinárodních smlouvách, ale tyto se na úroveň Společnosti národů nedostaly.¹⁴

Problém práva na sebeurčení byl poměrně zřejmý. Pokud se určitá skupina v nějakém státě chce odtrhnout a vytvořit vlastní stát (případně se připojit k jinému státu), jedná se o mezinárodní problém nebo jen o vnitřní záležitost daného státu? Měla by mít Společnost národů možnost přistoupit k řešení problému nebo nemá právo zasahovat do vnitřních záležitostí států? Zpravodajský výbor Společnosti národů se rozhodl postupovat v této otázce obezřetně a přenechal jednotlivým státům možnost rozhodnout se v otázkách uspořádání svého státu samostatně. Prosazovat myšlenku, že každý národ či každá etnická skupina požadující své oddělení od státu má právo se oddělit a rozhodnout o svém vývoji svévolně, by vedlo k nestabilitě států a k hrozbě dalších ozbrojených konfliktů. Právo na sebeurčení mělo být jen poslední možností, pokud by stát postrádal vůli nebo moc k vyřešení problému. Důležitým rozdílem bylo, zdali se jedná o stát s dlouhou historií a celistvým územím, nebo jde o nově vznikající stát, jehož území se mělo teprve definovat (případ Finska a Alandských ostrovů).¹⁵ Právo na sebeurčení však nemohlo být uvnitř států uplatněno, dokud nedošlo k rozvoji jiného principu. Tímto principem byla demokracie, možnost svobodného rozhodování o politickém vývoji státu.

Existenci Společnosti národů a s tím související práva národů ukončily události druhé světové války. Německo a Itálie, státy zklamané vývojem a rozložením sil po první světové válce, se rozhodly ignorovat zásady Společnosti a směřovaly svou politiku jiným směrem. Nemohlo tedy dojít k dalšímu pokračování rozvoje myšlenek prezidenta Wilsona o spolupráci mezi státy a

¹³ *Prohlášení prezidenta Wilsona*. Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický ústav Praha, fond ČSNR v Paříži, inv.č. 5147, karton 44. Dostupné na: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/vyroci_2018/rok_1918/vznik_ceskoslovenska_2018.html.

¹⁴ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 978-0-19-922842-3. Str. 109.

¹⁵ Dtto. Str. 111.

svobodném vývoji pro všechny národy světa. Již v průběhu druhé světové války se však objevují náznaky budoucího vývoje po válce. V roce 1941 na konferenci v Londýně byla spojeneckými státy vydána Atlantická charta, ve které státy určily svou poválečnou politiku. Jedním z bodů bylo i právo národů vybrat si formu vlády, pod kterou chtějí žít.¹⁶

Roku 1945 byla OSN oficiálně založena. Jednapadesáti státy byla podepsána Charta OSN, která stanovila základní pravidla a principy, podle kterých měla OSN jednat. Právo na sebeurčení se v ní objevuje dvakrát. V článku 1, kterým se stanovují cíle organizace a v článku 55, kde se hovoří o respektu k lidským právům. Zde zmíněné právo však mělo význam jen pro omezenou část národů světa. Jednalo se o takzvaná svěřenecká teritoria či nesamosprávné státy. Ta byla Chartou definována jako teritoria, která ještě nedosáhla úplné samosprávy. Dnes bychom řekli, že se právo na sebeurčení zmíněné v Chartě OSN vztahovalo jen na kolonie. Tato území byla brána jako dočasně nesamostatná a právě právo na sebeurčení jim mělo zaručit svobodnou volbu dalšího vývoje. Ať už by se národy zde žijící rozhodly vytvořit vlastní samostatný stát či se připojit k jinému již existujícímu státu, neměl jim nikdo bránit. Právo na sebeurčení nebylo vázáno jen na politický vývoj, ale také na ekonomický, sociální i kulturní aspekt vývoje.

Národy zmíněné v člancích 1 a 55 tedy můžeme chápat a interpretovat třemi způsoby. Prvním může být ztotožnění národa a existujícího státu. Právo na sebeurčení by v tomto případě znamenalo suverénnost a rovnost mezi státy. Druhou možností je chápání národa jako obyvatelstva nesamosprávných teritorií a jejich právo na budoucí samosprávu. Třetím způsobem je ztotožnění národa s obyvateli svěřeneckých teritorií. Takto by právo na sebeurčení znamenalo právo na samosprávu či samostatnost.¹⁷

Již při samotném projednávání a schvalování Charty OSN docházelo k mnoha diskuzím a neshodám mezi zúčastněnými státy. Co se týká práva na sebeurčení, největším námětem diskuzí bylo užívání výrazů „peoples“ a „nations“ a nejasné rozdíly mezi obojím. Nejasné také bylo, jestli právo na sebeurčení poskytuje národům právo na samosprávu nebo právo na úplnou samostatnost. Tyto nedostatky se však nepodařilo plně vyjasnit a proto zůstávají

¹⁶ Dtto. Str. 112 (poznámka pod čarou).

¹⁷ QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 47, červenec 1998. Str. 541.

námětem diskuzí mezi politiky, právníky i odborníky dodnes. Většina odborníků se však přiklání k trojímu chápání práva na sebeurčení.¹⁸ Záleželo tedy, na koho se toto právo mělo vztáhnout.

K dalšímu vývoji v interpretaci práva na sebeurčení došlo s dekolonizací a vznikem celé řady nových nezávislých států. Nejvýznamnějším mezinárodním dokumentem upravujícím právo na sebeurčení se stala Rezoluce Valného shromáždění OSN 1514 (XV.) z roku 1960. Zde se říká:

*(1) Všechny národy mají právo na sebeurčení; na základě tohoto práva si svobodně určí jejich politický status a ekonomické, sociální a kulturní směřování.*¹⁹

To by naznačovalo, že právo na sebeurčení platí univerzálně a pro všechny. Pravděpodobnější však je, že i toto rozhodnutí platí jen pro obyvatele nesamostatných států pod cizí nadvládou. Objevila se i teorie, že státy východní Evropy a východního bloku jsou novodobými koloniemi a mělo by se na ně vztahovat právo na sebeurčení obsažené v této rezoluci.²⁰ Rezoluce ovšem neříká, jak by měli obyvatelé kolonií své právo aplikovat. Uvádí však jakousi ochranu před rozpadem větších států a roztříštěním „fungujícího“ státu. Ochranu národní jednoty a teritoriální integrity.²¹ Čili pokud se část území chce dožadovat práva na sebeurčení, musí mít podporu celého obyvatelstva daného území. Vystává otázka, jak chápat dané území, dané teritorium a jeho hranice. První princip naznačuje, že se jedná o celou kolonii bez ohledu na to, jak byly určeny její hranice. Druhý princip tvrdí, že by se mělo brát v potaz historické území a jeho hranice, ze kterého kolonie vznikla. Ačkoli se jedná o dokument vydaný Valným shromážděním, který není právně závazný, vývoj v následujících letech ukázal, že se státy při procesu dekolonizace řídily právě touto rezolucí. A v naprosté většině případů dekolonizace probíhala na základě teritoriálního rozdělení obyvatelstva (až na několik výjimek), čili pokud se některé území osamostatňovalo, dělo se tak v rámci celého území, které bylo spravované jiným

¹⁸ Dtto. Str. 543 – 547.

¹⁹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN 1514(XV)* [online]. 14.12.1960. Dostupné na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514(XV)). Čl. 1.

²⁰ QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 47, červenec 1998. Str. 549.

²¹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN 1514(XV)* [online]. 14.12.1960. Dostupné na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514(XV)). Čl. 6.

státem a nebyly rozlišovány národnostní či etnické rozdíly obyvatel žijících na tomto území. Během šedesátých let se rozvinula praxe, kdy nesamostatné území mělo právo na sebeurčení, pokud si osamostatnění či samosprávu žádala většina obyvatelstva. Pokud tomu tak nebylo, neměl spravující stát povinnost samostatnost území vnucovat. Zároveň bylo právo na sebeurčení aplikováno jen a pouze na případy nesamosprávných a nesamostatných území. Valné shromáždění OSN vydalo rezoluci 1541, kde vymezuje země a národy, na které se aplikují právě podmínky uvedené v rezoluci 1514 a omezuje tak právo na sebeurčení pouze na koloniální a nesamosprávná území.²² Národnostní či etnické skupiny žijící na území samostatného státu se tohoto práva dovolávat nemohly. Existovaly totiž stále obavy, že pokud by se právo na sebeurčení začalo v praxi používat i pro jiné subjekty než pro kolonie, došlo by k rozpadu více či méně stabilních států a mohlo by to ohrozit mezinárodní mír. Zkušenost s druhou světovou válkou byla a stále je pro většinu států odstrašující.

Další rozvoj práva na sebeurčení a jeho pevné zakotvení v právních předpisech OSN přinesl rok 1966, kdy byly členskými státy zastoupenými ve Valném shromáždění přijaty Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. V prvně jmenovaném se právu na sebeurčení věnuje hned první článek, kde se píše:

- (1) Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*
- (2) Všechny národy mohou pro své vlastní cíle svobodně disponovat svým přírodním bohatstvím a zdroji bez újmy na jakýchkoli závazcích, vyplývajících z mezinárodní hospodářské spolupráce, založené na vzájemné výhodnosti a mezinárodním právu. V žádném případě nesmí být národ zbaven svých vlastních prostředků k životní existenci.*
- (3) Státy, smluvní strany Paktu, včetně těch států, které jsou odpovědný za správu nesamosprávných a poručenských území, budou podporovat*

²² *Rezoluce Valného shromáždění OSN 1541(XV)* [online]. 15.12.1960. Dostupné na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541(XV)).

*uskutečnění práva na sebeurčení a budou toto právo respektovat v souladu s ustanoveními Charty OSN.*²³

Dle tohoto by se rozumělo, že právo na sebeurčení se vztahuje na všechny národy nehledě na to, zda jsou či nejsou součástí samostatného státu. Že právo na sebeurčení platí univerzálně. Tomu nasvědčuje právě třetí odstavec, kde jsou speciálně zmíněny státy spravující nesamostatná a nesamosprávná území, tedy že se toto právo nevztahuje pouze na ně. Ovšem ani jeden z paktů nedefinuje konkrétně, jak poznat národ („peoples“), kterého se toto právo týká. V záznamech o vyjednávání u Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (tzv. „*travaux préparatoires*“) nalezneme shodu většiny účastníků, že právo na sebeurčení je právem každého národa. V souvislosti s tím ovšem většina účastníků také nesouhlasila s tím, aby součástí tohoto práva bylo právo na secesi. Pokud by totiž právo na secesi součástí bylo, mohla by jakákoliv skupina lidí označená a uznaná jako národ požadovat právě samostatnost, respektive připojení k jinému státu. Nelze se tedy divit, že zúčastněné státy nechtěly připustit tuto možnost, jelikož by jim hrozily ztráty území či přímo rozpad celého státu. Po mnoha diskuzích se státy shodly, že definice národa není nutná a že bude chápán v co nejširším slova smyslu.²⁴ Není tedy jasné, na jaké konkrétní skupiny lidí se právo na sebeurčení uvedené v obou paktech vztahuje.

V roce 1970 u příležitosti pětadvacátého výročí přijetí Charty OSN přijalo Valné shromáždění Deklaraci zásad mezinárodního práva upravujících mírové, přátelské vztahy a spolupráci mezi státy v souladu s Chartou OSN (Rezoluce 2625). Opět se zde objevuje tvrzení, že právo na sebeurčení připadá všem národům. Ačkoli si deklarace neklade za cíl definovat národ, jakousi vágní definici skupin oprávněných domáhat se práva na sebeurčení zde nalezneme, konkrétně v odstavci 7. Je zde zakomponováno jak teritoriální hledisko, tedy že se jedná o obyvatelstvo náležející k danému teritoriu, tak hledisko personální, odlišení na základě rasy, barvy kůže či vyznání. Avšak toto k domáhání se práva na sebeurčení nestačí. Tato skupina lidí musí dokázat, že v daném státě neexistuje

²³ *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* [online]. New York, 19.12.1966. Dostupné na: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinardni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>. Citováno dne: 20.3.2018.

²⁴ QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 47, červenec 1998. Str. 559-560.

rovné reprezentativní zastoupení ve vládě.²⁵ Mezinárodní společenství takto přijalo jakousi pojistku před svévolným rozdělováním států, ochrannou doložku. Pokud vláda státu a jeho instituce dodržují lidská práva a reprezentují všechny obyvatele státu bez rozdílu národnosti, etnika, náboženství, dostane před právem na sebeurčení přednost princip teritoriální integrity státu. Jinými slovy národ nemá možnost odtrhnout své území od státu, pokud v tomto státě není nějakým způsobem utiskován nebo diskriminován, pokud nejsou porušována jeho práva. Tento princip se objevil i v několika dalších oficiálních dokumentech OSN, v Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům z roku 1960 nebo ve Vídeňské deklaraci z roku 1993 vydané v rámci Světové konference o lidských právech. Tímto například také argumentoval Nejvyšší soud v Kanadě v otázce quebeckých snah o samostatnost.²⁶ Stabilní státy jsou tak chráněny před separatistickými tendencemi skupin žijících na jejich území a mezinárodní společenství si pojistilo možnost odmítnout právo národa na sebeurčení, pokud by to bylo proti jeho zájmu nebo by to mohlo ohrozit stabilitu existujícího státu.

Ochranu stabilních a demokratických států prosazuje také Mezinárodní soudní dvůr. Soud se nepovažuje za dostatečně významnou a legitimní instituci, která by měla rozhodovat o budoucnosti celého státu. V případech, kdy se měl k této otázce a k tomuto právu vyjádřit, se dá vycítit nechuť rozhodnout a snaha se přímému vyjádření vyhnout.²⁷

V Deklaraci zásad mezinárodního práva upravujících mírové, přátelské vztahy a spolupráci mezi státy se také mluví o tom, co se rozumí pod pojmem sebeurčení. Dle odstavce 4 jde o ustanovení suverénního a nezávislého státu, asociace nebo integrace s jiným nezávislým státem nebo vznik jiného politického celku svobodně určeného obyvateli vycházejícího z práva na sebeurčení.

Tato deklarace je právně nezávaznou jako všechny dokumenty přijaté Valným shromážděním OSN, avšak principy obsažené v ní jsou považovány za pokrok ve vývoji práva na sebeurčení a jakousi kodifikaci základních zásad této problematiky. Nelze ji však brát jako závazný předpis a záleží jen na daném státu, jak k tomu přistoupí, proto se výsledek nároků různých skupin na právo na sebeurčení může lišit případ od případu. Příkladem úspěšného uplatnění práva

²⁵ Dtto. Str. 562-563.

²⁶ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 978-0-19-922842-3. Str. 118-120.

²⁷ KLABBERS, Jan. *The Right to be Taken Seriously: Self-Determination in International Law* [online]. In: *Human Rights Quarterly*, Vol. 28, No. 1, February 2006. Str. 191-198. Citováno: 20.3.2018. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/20072728>.

na sebeurčení bez předchozího konfliktu je již dříve zmíněné Československo. K rozdělení na Českou a Slovenskou republiku došlo po vzájemné dohodě politiků Federálního shromáždění a toto rozhodnutí bylo bez komplikací přijato i mezinárodním společenstvím. Navíc přece jen bylo Československo malou zemí z hlediska celosvětové politiky. Větší obavy panovaly při rozpadu SSSR, který se rozprostíral přes velkou část Euroasie a navíc disponoval jadernými zbraněmi. Avšak i zde bylo rozdělení mírové a bez větších problémů. Nově vzniklé státy navíc vytvořily Společenství nezávislých států. Důvodem, kvůli kterému se v obou případech podařilo uplatnit právo na sebeurčení a mezinárodní společenství nemělo problém s jeho přijetím, bylo, že došlo k dohodě a souhlasu zúčastněných národů.

Dalším příkladem uplatnění práva na sebeurčení, avšak v trochu jiné podobě, je spojení Německé spolkové republiky a Německé demokratické republiky v roce 1991. Zde se spojením souhlasilo obyvatelstvo obou států a proto i zde mezinárodní společenství nemělo problém uznat toto spojení.

Zajímavým případem jsou Pobaltské republiky. Estonsko, Lotyšsko a Litva byly až do druhé světové války samostatnými státy, které však následně zabral SSSR a až do jeho rozpadu byly jeho součástí. S blížícím se koncem SSSR vyhlásily všechny tři státy nezávislost, avšak ta nebyla mezinárodním společenstvím uznána okamžitě. Až v době, kdy bylo jasné, že SSSR nevydrží a dojde k jeho rozdělení, teprve ostatní státy začaly uznávat nezávislost Pobaltí. Tato prodleva může znamenat, že pobaltské země vlastně neměly právo na sebeurčení a na secesi, jelikož se nejednalo o národy („peoples“) popsané v předchozích mezinárodních dohodách, ale byly jen etnickými skupinami žijícími na území SSSR. A jelikož většina obyvatelstva nesouhlasila s osamostatněním těchto území, nebyla vyhlášená nezávislost zprvu uznána. Druhou teorií je, že připojené pobaltské státy nepřestaly být státy a obyvatelstvo stále bylo samostatným národem, avšak kvůli vojenské převaze SSSR nebyly nezávislé a nemohly vykonávat samosprávu (bez dohledu sovětské vlády). Ona prodleva mezi vyhlášením nezávislosti a uznáním ostatními státy tak nemusela nutně znamenat, že pobaltské národy neměly právo na sebeurčení, ale šlo jen o obavu o bezpečnost v oblasti a následný vývoj.²⁸ Uznání nezávislosti všech tří států mohlo také souviset se situací označovanou odborníky pojmem „*carence*

²⁸ QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 47, červenec 1998. Str. 563 - 568.

de souveraineté“.²⁹ Tento pojem označuje situaci, kdy stát nemá nad daným územím skoro žádnou pravomoc nebo nad ním úplně ztratí nadvládu. Typickým případem může být osamostatnění Východního Pákistánu, ze kterého se později stal stát Bangladéš. Toto se právě mohlo stát SSSR v poslední fázi jeho existence, což vedlo k vyhlášení nezávislosti pobaltských republik.

S podobnými obavami se mezinárodní společenství dívalo na vývoj ve federativní Jugoslávii v devadesátých letech, kde se rozpoutala občanská válka, jejíž následky na Balkáně vidíme dodnes. Na území jednoho státu zde žilo několik různých národnostních skupin, které kvůli vzájemným antipatiím a neshodám nedokázaly dále fungovat jako jeden celek. Ač byla snaha nejprve udržet federaci pohromadě, nakonec muselo mezinárodní společenství přistoupit k zásahu zvenčí a dohodnout se s válčícími stranami na vytvoření samostatných států. K tomuto řešení muselo dojít, protože zde docházelo k výraznému porušování základních lidských práv a udržení jednoho společného státu už bylo nemožné.

Nejnovějšími případy využití práva na sebeurčení a rozhodnutí vytvořit vlastní stát jsou Černá Hora, Kosovo, Jižní Súdán.

Samostatnou otázkou práva na sebeurčení je použití síly při osvobozenéckém boji. Výše zmíněná deklarace z roku 1970 potvrzuje právo národa k využití všech dostupných prostředků při boji proti nadřazeným mocnostem, což by v případě ozbrojených konfliktů odporovalo zákazu použití síly. Avšak OSN v jedné ze svých rezolucí určila, že již samotný útlak státu vůči národu usilujícímu o samostatnost je porušením tohoto zákazu použití síly. Střet státu a národnostního hnutí je takto považován za mezinárodní konflikt.³⁰

Právo na sebeurčení je tak již od svého oficiálního inkorporování do mezinárodního práva diskutovaným a kontroverzním tématem. Největšího využití se mu dostalo v období po první světové válce s rozpadem velkých mnohonárodnostních celků (Rakousko-Uhersko a Osmanská říše) a poté na počátku druhé poloviny dvacátého století, kdy se dekolonizovala prakticky celá Afrika a Asie. S postupnou stabilizací politicko-geografické mapy světa se možnosti národů zmenšily a pravděpodobnost vzniku nového státu či změny hranic je nízká. Neznamená to však, že by ke vzniku nových státních celků a změnám hranic států již existujících nedocházelo. Proto ani malá šance na úspěch

²⁹ KNOP, Karen. *Diversity and Self-Determination in International Law*. Cambridge University Press, 2002. ISBN 0-521-78178-7. Str. 78.

³⁰ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné. Obecná část*. Právnická fakulta MU v Brně, 2002. ISBN 1081-220-2002. Str. 74.

nebrání řadě etnických a národnostních skupin v separatistických snahách všemi možnými prostředky pokračovat.

Problematické oblasti soudobého světa

Dnešní svět má přes dvě stě mezinárodně uznaných států, ale národů nebo skupin považovaných nebo prohlašujících se za národy je mnohem více (řádově se pohybuje v tisících). I v současném moderním světě tak stále nalezneme spoustu národů, které mají separatistické tendence a usilují o změnu politicko-geografického uspořádání světa. Může jít o snahu o vytvoření vlastního státu na území obývaném daným národem nebo snahu o připojení svého území k jinému státu nebo snaha o „pouhé“ větší uznání centrální vládou daného státu a větší autonomii pro své území. Mnohým národům se to již povedlo (nejnověji Kosovo, Černá Hora, Jižní Súdán), ale spousta dalších ještě stále nedosáhla svého cíle a proto svůj boj (někdy se jedná pouze o politický či diplomatický boj, ale ve většině případů jde spíše o opravdový boj s použitím zbraní) nevzdává. Pro příklad zde uvedu celosvětově nejznámější (hlavně díky médiím) či nejvýznamnější oblasti, které se potýkají se separatistickými skupinami nebo národnostními problémy.

Krymský poloostrov

Poměrně nedávné události v oblasti uvrhly tento poloostrov vybíhající do Černého moře do popředí zájmu evropských i světových médií. Po nepokojích na východní Ukrajině se oblast Krymu v roce 2014 odtrhla a dostala se do područí Ruska. Tato událost dodnes rozděluje společnost nejen u nás, ale po celé Evropě.

Krym už jednou v historii patřil k ruskému území. Bylo to v osmnáctém století, kdy jej Rusko anektovalo. Rusku patřil až do rozpadu SSSR, kdy byl přiznán Ukrajině a stal se její součástí. Podstatné pro budoucí vývoj však byl velký počet obyvatel hlásících se k ruské národnosti. Ti se po rozpoutání nepokojů na východě Ukrajiny rozhodli prosadit svou snahu o návrat do Ruské federace. Důležitou okolností také byl přístav Sevastopol, který si Rusové smluvně zajistili a kde měla kotviště ruská černomořská válečná flotila a o který samozřejmě ze strategického hlediska nechtěli přijít.

Budoucnost Krymu je stále nejistá. Jeho formální připojení k Rusku mnoho států nechce akceptovat. Rusko je kvůli této situaci často kritizováno a jsou na něj uvalovány hospodářské sankce, ale řešení je stále v nedohlednu, jelikož žádný ze států nechce otevřeně zasahovat do tohoto problému. Postavení Ruska vzhledem ke světové politice a ekonomice je totiž příliš silné na to, aby se ostatním státům (respektive jejich politikům) chtělo angažovat kvůli „malé“ části jeho rozlohy.

Kypr

Na ostrovech odříznutých od zbytku pevniny vodní masou bývají národnostní problémy jen výjimečně. Avšak existují i takové ostrovy, které jsou rozděleny buď mezi více států, nebo mezi více národů (mimo jiné například ostrovy Cejlon, Bali, Nová Guinea, Hispaniola). V Evropě je takovým příkladem ostrov Kypr, jeden z největších ostrovů ve Středozeří.

Na Kypru se historicky vystřídala řada národů a ostrov patřil různým mocnostem. Nyní zde však žijí hlavně dva národy. V jižní části původní řecké obyvatelstvo a na severu turečtí obyvatelé, kteří na ostrov přišli už v dobách tureckých invazí v šestnáctém století. Kypr, původně pod patronací britského koloniálního impéria, se osamostatnil v roce 1960 a od roku 1974, kdy došlo k neúspěšnému pokusu o převrat, zde přetrvávají spory o postavení obou skupin. Napříč ostrovem vede demarkační linie oddělující obě poloviny ostrova a rozdělující dokonce hlavní město Nikósi. Severní část je přístupná pouze z Turecka a její hospodářství postupně zaostává. Jižní část naopak hospodářsky roste a od roku 2004 je členem EU (v roce 2008 dokonce převzalo Euro jako svou měnu)³¹. Důležitým aktérem v dalším vývoji na ostrově bude bezesporu Turecko, které se nechce vzdát svého vlivu. Možnosti řešení jsou různé. Od sjednocení, které teď není moc pravděpodobné, přes federaci a konfederaci až k úplnému odtržení severní části ostrova, kde turecké obyvatelstvo sice již v roce 1983 vyhlásilo úplnou samostatnost, ale k jejímu uznání došlo pouze ze strany Turecka. Ostatní země světa na toto nepřistoupily.³²

³¹ Cyprus. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne 13.3.2018.

³² BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 233-236.

Palestina

Problémy v oblasti východního Středomoří vznikly přibližně v době po první světové válce, kdy byla oblast současného Izraele svěřena pod kontrolu britské koloniální správy. Oblast byla převážně osídlena arabským obyvatelstvem, vyznavači islámu, avšak velká část židů žijících v diaspoře po celém světě usilovala o návrat do země, kde vznikl původní judaismus. Díky Britům se jim tato možnost naskytla a počet židů se tak začal zvyšovat.

Po druhé světové válce zde na popud OSN měl vzniknout nový stát Izrael obývaný především židy, oblast Palestiny, která měla patřit arabské populaci (muslimům) a oblast města Jeruzalém, která měla mít mezinárodní charakter.³³ Okolní arabské státy však s tímto rozhodnutím nesouhlasily a po vyhlášení nezávislého Izraele tento nový stát vojensky napadly. Izrael se však ubránil a zároveň anektoval nezávislé území Palestiny. V dalších letech pokračovaly boje jak vojenské, tak na diplomatickém poli. Arabské státy se rozhodly Izrael bojkotovat a vyzývaly další země a hlavně ekonomické subjekty ke stejnému přístupu. V roce 1974 vydala OSN další rezoluci, která potvrdila právo Palestinců na sebeurčení a rozhodla se navázat s palestinskou samosprávou diplomatické styky.³⁴ V roce 1993 byla na nátlak OSN uzavřena smlouva o částečné autonomii Gazy a Západního břehu pod správou Palestinců. Následně byla také většinou arabských zemí ukončena hospodářská omezení vůči Izraeli a byla zahájena alespoň nějaká spolupráce.³⁵ V roce 2012 byla Palestina začleněna do OSN jako pozorovatelský stát.³⁶

Spory ovšem přetrvávají dodnes. Velmi často se zde stále bojuje. Problémem je, že každou stranu podporuje část světových mocností. Na straně Izraele (židů) stojí hlavně USA a západní Evropa. Na straně Palestinců vystupují okolní arabské státy a Rusko. Bohužel ani ústupky a kompromisy, na kterých jsou obě strany schopny se dohodnout, nestačí. Izrael by chtěl jednotný stát, Palestinci by rádi svůj vlastní stát a částečná autonomie, kterou jim izraelská vláda poskytla, jim nestačí. Brzké vyřešení konfliktu tak není příliš reálné.

³³ *Resolution 181 adopted on the report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question*. UN General Assembly. 29.11.1947.

³⁴ *Resolution 3236 Question of Palestine*. UN General Assembly. 22.11.1974.

³⁵ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 260-262.

³⁶ *Status of Palestine in the UN*. Resolution 67/19 adopted by the General Assembly. 4.12.2012.

Quebec

Oblast východní Kanady, která původně byla osídlována francouzskými kolonisty a dodnes zůstává silně frankofonní, na rozdíl od zbytku země. Kanada je federací, kde centrální vláda nechává velkou volnost svým provinciím ve tvorbě místní politiky a zároveň prosazuje myšlenku multikulturalismu. Tedy že různé etnické skupiny mají možnost žít podle svých kulturních zvyklostí, ale na druhou stranu nejsou považovány za národy a musí se podřídit kanadským zvyklostem.³⁷ V současné době se k francouzské národnosti hlásí přes 15% obyvatelstva a přes 20% populace užívá francouzštinu jako svůj jazyk.³⁸

Ačkoli Kanada je velmi dobře fungující federací a nedochází zde k žádným velkým sporům, natož pak k ozbrojeným střetům, spory o území stále přetrvávají. Neshody spočívají hlavně v míře autonomie a možnosti rozhodovat si o vlastních věcech, kterou by obě strany chtěly jinou. Quebec požaduje mnohem větší samostatnost a nezávislost na federální vládě, zatímco anglofonní provincie prosazují naopak větší pravomoci pro centrální vládu, avšak s lepším zastoupením jednotlivých regionů a jednotlivých menšin. Objevil se i návrh na takzvaný asymetrický federalismus, čili že by některé provincie měly více pravomocí než jiné, ale ten byl zavrhnut jako diskriminatorní. V nedávné historii proběhla v Quebecu i referenda o nezávislosti a úplném odtržení od Kanady, ovšem většina populace se zde vyjádřila, že by ráda zůstala součástí Kanady. Ačkoli tedy v Quebecu existují různá separatistická hnutí, zatím nezískala dostatečnou podporu obyvatelstva a Quebec tak zůstává součástí Kanady.³⁹ Quebec ovšem zůstává jedním z mála příkladů, že i přes neshody a separatistické tendence lze vše řešit diplomaticky a bez použití násilí.

Rusko

Rusko je největším státem světa a není tedy překvapením, že na jeho území žije celá řada etnických skupin a národů (kolem dvě stě různých skupin⁴⁰). Ačkoli se často jedná o početně relativně malé národy, tvoří značnou část ruské populace. Ve skutečnosti se za Rusy považuje pouze kolem 80% obyvatel.

³⁷ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 106.

³⁸ Canada. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne: 15.3.2018.

³⁹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 110.

⁴⁰ Russia. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Data z roku 2010.

S rozpadem SSSR sice celá řada národů získala své vlastní státy (pobaltské republiky, středoasijské státy, Zakavkazsko a jiné), avšak mnoho dalších setrvává stále pod Ruskou federací. Mezi nejznámější a nejaktivnější oblasti usilující o samostatnost patří: Čečensko, Dagestán, Severní Osetie, Karélie (zde část obyvatel usiluje o připojení k Finsku), Mordovie, Čuvašsko, Tatarstán, Baškortostán či Tuva. Každá z oblastí zvolila jiný postup při vyjednávání podmínek s centrální vládou a každá také dosáhla rozdílných výsledků. Některá území (jako například Tatarstán a Baškortostán) se vyjednáváním prakticky osamostatnila od Ruska, co se správy svých vnitřních záležitostí týká. Bohužel se tento souboj o pozice často neobešel bez násilí a ozbrojených střetů. Po dlouhá léta v oblasti Kavkazu prakticky zuřila občanská válka a ani dnes zde není klid. Znamé jsou teroristické útoky páchané čečenskými separatisty po celém území Ruska a také následná odvěta ruské armády, která prakticky obsadila celé Čečensko.

Dříve za dob SSSR existovala jistá diverzifikace území. Stát byl (a dodnes stále je) rozdělen na různé správní celky. Ty se dělí na tři druhy: republiky, autonomní okruhy a autonomní oblasti. Ty měly různé pravomoci závislé na jejich postavení. Se vznikem Ruské federace a přijetím nové ústavy v roce 1993 však byly pravomoci všech sjednoceny, aby nedocházelo k diskriminaci.⁴¹ Zajímavostí je, že SSSR měl v ústavě zakotvenu možnost secese států, takže při rozpadu na jednotlivé státy tyto státy vlastně jen využívaly možnost, kterou jim ústava dávala.⁴²

Rusko však neřeší národnostní problémy pouze na svém území. S rozpadem SSSR a vznikem mnoha nových států zůstala spousta lidí ruské národnosti mimo hranice své země. Velmi početné ruské menšiny jsou v pobaltských republikách, v Kazachstánu, na Ukrajině, v Gruzii.⁴³ Tito Rusové mají stále velmi blízký vztah k Rusku a jejich zástupci často prosazují spolupráci a přátelský vztah s Ruskem.

Otázka etnických skupin Ruska je však velmi rozsáhlá a v této práci ji nelze věnovat větší prostor, který by si zasloužovala, není to ani cílem této práce.

⁴¹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 114.

⁴² KOLSTØ, Pål. *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States* [online]. In: *Journal of Peace Research*. Vol. 43, No. 6. November 2006. Str. 736. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/27640421>. Citováno: 20.3.2018.

⁴³ Procentní zastoupení Rusů v jednotlivých zemích: Estonsko 25%, Lotyšsko 25%, Kazachstán 24%, Ukrajina 17%, Bělorusko 8%, Litva 6%, Gruzie 2%. Údaje z *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Přebráno dne: 20.3.2018.

V dnešní době se Rusko potýká s mnoha problémy, které ne vždy souvisí s národnostními otázkami. Snahy některých národů o větší autonomii či o úplnou samostatnost jsou tak „jen“ kapkou v moři.

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

I v relativně klidné zemi, jakou je Spojené království existují národnostní a etnické konflikty, které rozdělují tamní společnost. Jednou z nich je otázka Severního Irsku. Z velké části se jednalo a dodnes jedná o snahy o větší politickou moc v oblasti, ačkoli původní konflikt vznikl na bázi náboženské. Původně římskokatolické obyvatelstvo bylo nuceno po založení anglikánské církve, protestantské odnože křesťanství, Jindřichem VIII. konvertovat. Avšak až po první světové válce došlo k odtržení katolické části Irsku, které vytvořilo vlastní suverénní stát, o což usilovalo několik století dříve. Ovšem neodtrhl se celý ostrov, jeho severovýchodní část zůstala součástí Spojeného království pod názvem Severní Irsko.

Dnes je Severní Irsko nejožehavější otázkou západní Evropy. Ačkoli postupně vymizely násilné střety britských ozbrojených složek a IRA⁴⁴, které často končily krveprolitím, a skončily časté teroristické útoky na civilisty, zůstává Severní Irsko svébytným národem s odlišnou kulturou od zbytku země. Možnosti vývoje jsou však tři. Buď zůstane Severní Irsko součástí Spojeného království a bude pouze usilovat o větší autonomii, nebo se odtrhne a vytvoří samostatný severoirský stát, nebo se po odtržení připojí ke zbytku Irsku a na ostrově tak vznikne jeden stát. Zvláště nyní po referendu z roku 2016, kde bylo odhlasováno vystoupení Spojeného království z EU, se mohou nálady ve společnosti rychle změnit.

Novou starostí pro politiky Spojeného království mohou být obnovené separatistické tendence Skotska. V něm byla většina obyvatel pro setrvání v EU a dala to také najevo při zmíněném referendu. Proto se nyní znovu objevují názory, že by se Skotsko mělo odtrhnout od Spojeného království a jako samostatný stát zůstat členem EU, přičemž skotští politici hrozí vyhlášením referenda

⁴⁴ IRA – Irish Republican Army (Irská republikánská armáda) – teroristická organizace hájící zájmy Severních Irů a usilující o samostatný severoirský stát

o nezávislosti Skotska.⁴⁵ Celé Spojené království teď prochází jakousi krizí a společnost je rozpolcená. Už jen samotné referendum o vystoupení z EU bylo přijato jen těsnou většinou a následné události na politické scéně mohly změnit rozvržení uvnitř společnosti a změnit poměr přívrženců a odpůrců takzvaného Brexitu.⁴⁶ Není tedy divu, že separatismus je znovu na vzestupu.

Súdán

Oblast východní Afriky je poměrně neklidnou z dlouhodobého hlediska a národnostní problémy řeší většina států. Súdán je však zajímavý v tom, že zde dokázali vyhrát separatisté a vytvořit vlastní nezávislý a mezinárodně uznávaný stát nazvaný Jižní Súdán.

Počátky národnostních konfliktů v Súdánu lze nalézt už v dobách britsko-egyptské koloniální správy na konci devatenáctého století, kdy Britové vytvořili velký státní útvar, který sdružoval obyvatelstvo z několika desítek různých kmenů a etnik, ale zároveň i různého náboženského vyznání. Střetával se zde muslimský sever s částečně pokřesťanštěným jihem a do toho se míchala různá animistická náboženství. Rasová příslušnost obyvatelstva zde nehrála takovou roli, ačkoli i v tomto se sever poněkud lišil od jižní části země. Díky islámu byl sever země více jednotný a také se tam brzy začaly rozvíjet protibritské nálady, zatímco jih byl více nezávislý na britské správě a vyvíjel se jinak. Neexistoval zde spojující faktor kromě odporu vůči muslimskému severu. V roce 1956 se Súdán osamostatnil a politickou moc získala severní část (díky větší jednotnosti a celkovější vyspělosti). Národy z jihu proti tomuto bojovaly takřka padesát let a dá se říct, že zde zuřila občanská válka, přičemž došlo i k vyhlášení samostatného státu, avšak tento byl později znovu připojen ke zbytku země a byl vyhlášen stát s islámským právem. V devadesátých letech byla přijata nová ústava, která změnila státní zřízení na federaci.⁴⁷ V roce 2005 byla podepsána mírová smlouva a jižním státům byla přislíbena větší autonomie na dobu šesti let následovaná vyhlášením referenda o nezávislosti. To proběhlo v roce 2011 a v něm se 98% obyvatel vyjádřilo pro samostatnost jihu. Ta byla vyhlášena téhož roku a vznikl

⁴⁵ BBC: *Brexit: Nicola Sturgeon says second Scottish independence vote „highly likely“* [online]. Publikováno: 24.6.2016. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36621030>.

⁴⁶ Slovní hříčka spojením slov *Britain* (Británie) a *exit* (výstup, konec).

⁴⁷ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 311 – 312.

stát Jižní Súdán. Od té doby se však nový stát potýká s mnoha problémy, a to hlavně hospodářskými a jeho další budoucnost stále není příliš jistá.⁴⁸

Španělsko

Španělsko je další evropskou zemí potýkající se s národnostními problémy. V zemi ležící na Pyrenejském poloostrově se přibližně čtvrtina obyvatelstva hlásí k jiné než španělské národnosti.⁴⁹ Největší menšinou jsou podle statistik Katalánci obývající východ země při pobřeží Středozemního moře. Dále to jsou na severu u hranic s Francií Baskové (žijí také na opačné straně hranice ve Francii) a na sever od Portugalska Galicijci. Španělské království je rozděleno na autonomní společenství, takže každá z menšin žije ve vlastní autonomní oblasti a má určité možnosti samosprávy (Katalánci žijí ve více autonomních společenstvích). Hlavní rozdíl mezi těmito skupinami a většinovým španělským obyvatelstvem je kulturní a jazykový.

V poměrně nedávné historii byla nejviditelnější snaha o samostatnost Baskicka. A to hlavně díky organizaci ETA⁵⁰, která ve druhé polovině dvacátého století spáchala mnoho teroristických útoků převážně proti civilním cílům a osobám. V roce 2011 však vydala prohlášení, že se zdrží dalších násilných útoků a zatím dle oficiálních zdrojů své slovo drží.⁵¹ Na jaře letošního roku dokonce ETA oznámila úplné ukončení veškeré své činnosti a své rozpuštění.⁵² Baskové jsou velmi hrdý národ s vlastním jazykem a kulturou. Usilují nejen o sjednocení Baskicka (španělské a francouzské části), ale také se zde objevují separatistické tendence a snaha o osamostatnění.

Galicie je v dnešní době poměrně klidnou, avšak chudou oblastí. Největší snahy o autonomii či osamostatnění probíhaly v první polovině dvacátého století, kdy jazykově i kulturně diferenciovaná oblast prožívala nejsilnější období nacionalismu. Jejich snahy však byly potlačeny nástupem režimu generála Francisca Franca a víceméně úplně vyhasly po pádu Francova režimu a s nástupem garantované autonomie.

⁴⁸ South Sudan. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne: 15.3.2018.

⁴⁹ Spain. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne: 15.3.2018.

⁵⁰ ETA – Euskadi ta Askatasuna – baskická teroristická a separatistická organizace

⁵¹ Spain. *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne: 15.3.2018.

⁵² iDNES.cz: *Baskická organizace ETA oznámila své rozpuštění, na svědomí má 829 životů* [online]. Aktualizováno: 2.5.2018. Citováno: 3.8.2018. Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/spanelsko-baskicko-a-jeho-svoboda-eta-rozpusteni-teroristicka-organizace-15m-/zahranicni.aspx?c=A180502_160639_zahranicni_dtt.

Aktuálně nejnapjatější situace však vládne v Katalánsku. Druhý největší region Španělska je turisticky nejnavštěvovanější oblastí a ekonomicky nejvýznamnějším regionem. Podílí se na hrubém domácím produktu téměř 20%⁵³, avšak doplácí na chudší oblasti Španělska, což je pro lidi usilující o samostatnost pádným argumentem. Proto je otázka jeho samostatnosti pro centrální španělskou vládu velmi ožehavým tématem.

Katalánské ale i španělské obyvatelstvo opět rozvášnilo vyhlášení referenda katalánským parlamentem na podzim loňského roku.⁵⁴ Ačkoli jej centrální vláda a i většina ostatních států odsoudila a španělský Ústavní soud pozastavil platnost katalánského zákona o referendu, referendum proběhlo. Při velmi nízké volební účasti (něco málo přes 40%, protože část voličů referendum bojkotovala) se pro nezávislost vyjádřilo 90% hlasujících. Katalánská společnost je rozdělena přibližně na poloviny na příznivce a odpůrce nezávislosti. Odpůrce nezávislosti zastupovaly i některé strany v katalánském parlamentu. Naprostá většina obyvatel by si však přála referendum, které by bylo legální a posvěcené centrální vládou. U tohoto totiž kolují zvěsti, že referendum nesplňovalo základní požadavky, nebyla kontrola nad hlasujícími, nehlasovalo se tajně a podobně. Španělská vláda pohrozila, že dle španělské ústavy má právo na pozastavení katalánské autonomie a že by mohla tohoto práva využít.⁵⁵ Krátce na to vyhlásil katalánský parlament rezoluci o nezávislosti a začal tak jednání o vlastní realizaci vytvoření samostatného státu. Následně španělský premiér Marian Rajoy využil svého práva a španělská vláda tak přebrala kontrolu nad Katalánskem. Odvolala také katalánskou vládu vedenou Carlesem Puigdemontem a rozpustila katalánský parlament a zároveň vyhlásila předčasné volby. Tento akt rozpoutal sérii demonstrací z obou táborů po celém Španělsku. Členové sesazené vlády byli také obviněni z několika trestných činů ohrožujících celistvost Španělska. Puigdemont prohlásil, že s odvoláním nesouhlasí a jeho vláda bude pokračovat v činnosti. Zároveň ale s několika ministry odjel do Belgie

⁵³ ČT24: *Katalánsko. „Stát ve státě“, který se nevzdává myšlenky na samostatnost* [online]. Aktualizováno: 11.9.2017. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2231155-katalansko-stat-ve-state-ktery-se-nevzdava-myslenky-na-samostatnost>.

⁵⁴ ČT24: *Katalánský parlament schválil zákon o referendu o nezávislosti* [online]. Publikováno: 6.9.2017. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2232268-katalansky-parlament-schvalil-zakon-o-referendu-o-nezavislosti>.

⁵⁵ ČT24: *Pro nezávislé Katalánsko hlasovalo 90% voličů. Madrid hrozí regionu pozastavením autonomie* [online]. Aktualizováno: 2.10.2017. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2259616-podle-katalanske-vlady-se-pro-nezavislost-vyjadrilo-90-procent-volicu>.

a odmítl se vrátit, dokud mu nebude zaručen spravedlivý postup španělských soudů. Na bývalého katalánského premiéra tak byl vydán zatykač a byla na něj uvalena vazba. Krátce na to se Puigdemont se svými spolupracovníky v Belgii přihlásil na policii a ta jej zadržela do doby, než rozhodla o vydání či nevydání do Španělska. Následně byli všichni propuštěni na svobodu. Španělský Ústavní soud mezitím anuloval deklaraci o nezávislosti dříve vydanou katalánským parlamentem a označil ji za protiústavní. Španělský premiér Rajoy vyzval katalánské občany, aby přišly k vypsáním předčasným volbám v naději, že zvrátí poměr sil ve prospěch odpůrců nezávislosti.

Do prosincových voleb se se svou stranou přihlásil i obviněný Puigdemont, ačkoli stále setrval v Belgii. Volby dopadly opět těsnou výhrou separatistů, avšak jistotu většiny kvůli některým poslancům stále nemají.⁵⁶ Díky výsledku voleb Puigdemont požadoval zrušení přímé kontroly centrální vládou a zahájení vyjednávání. Požadoval také podporu od dalších evropských zemí, avšak EU se postavila za centrální španělskou vládu a rozhodla se neuznat vyhlášenou nezávislost. Zároveň se Puigdemont znovu ucházel (byl navrhnut) o místo katalánského premiéra, avšak v exilu. Španělský premiér však prohlásil, že jej premiérem uzná teprve tehdy, pokud bude přítomen ve Španělsku, přičemž se obrátil na španělský Ústavní soud. Dalším možným kandidátem na uvolněné místo katalánského premiéra byl Oriol Junqueras, bývalý katalánský vicepremiér, ten ovšem byl a v současnosti stále je ve vazbě, kam ho španělský soud poslal za stejné trestné činy, ze kterých je obviněn i Puigdemont, a odmítl ho pustit na svobodu. Začátkem března se Carles Puigdemont vzdal kandidatury na vedení Katalánska ve prospěch jiného separatisty, Jordi Sancheze, který je však také ve vězení a nemůže tak vykonávat úřad politického vůdce.⁵⁷ Španělský Ústavní soud totiž potvrdil rozhodnutí španělského premiéra, že katalánským premiérem může parlament zvolit pouze toho poslance, který je fyzicky přítomný v sále při hlasování. Puigdemont a další zavření přívrženci tím byli vyšachováni

⁵⁶ ČT24: *Katalánsko odhlasovalo v předčasných volbách. Separatisté podle výsledku získali většinu* [online]. Aktualizováno: 21.12.2017. Citováno 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2339227-zacinaji-volby-do-katalanskeho-parlamentu-az-ctvrtina-obyvatele-nevi-na-kterou-stranu-se>.

⁵⁷ BBC: *Catalonia Spain: Fugitive Puigdemont abandons presidency* [online]. Publikováno: 1.3.2018. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: http://www.bbc.com/news/world-europe-43249664?intlink_from_url=http://www.bbc.com/news/topics/c90ymkegyrt/catalonia-independence-vote-2017&link_location=live-reporting-story.

ze hry.⁵⁸ Začátkem května však katalánský parlament přijal reformu zákona, kterou zrušil podmínku osobní účasti při hlasování o novém premiérovi.⁵⁹ Puigdemont byl v té době ve vazbě v Německu a mohl se tak ucházet o post premiéra nové katalánské vlády. Novým premiérem však byl zvolen jiný separatistický politik, a to Quim Torra, který však prohlásil, že jeho snahou bude co nejdříve dosadit do čela vlády právě Puigdemonta.⁶⁰ Ten byl mezitím propuštěn z německé vazby a odcestoval zpět do Belgie.⁶¹ Německý soud totiž souhlasil s vydáním do Španělska, ale pouze za trestný čin zpronevěry veřejných financí. Španělský soud se proto rozhodl pro zrušení evropského zatykače, aby případně mohl soudit Puigdemonta a jeho spolupracovníky za vzpouru, čímž by jim hrozily mnohem vyšší tresty.⁶²

V současné chvíli je španělsko-katalánská krize na mrtvém bodě. Bývalý premiér Puigdemont se do Španělska vrátit nechce, jelikož mu hrozí vězení. Mezitím v celém Katalánsku stále probíhají demonstrace na podporu expremiéra Puigdemonta, zatčených politiků a snah separatistů o nezávislost. Puigdemont poté prohlásil, že se obrátí na Výbor OSN pro lidská práva pro porušení práva na sebeurčení národů.⁶³ Až následující události tak ukážou, jaký bude další vývoj Katalánska. Zdali se na mapě Evropy objeví nový stát či nikoli.

⁵⁸ ČT24: *Obětovali mě, je po všem, píše Puigdemont z bruselského vyhnanství* [online]. Aktualizováno: 31.1.2018. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2378833-obetovali-me-je-po-vsem-pise-puigdemont-z-bruselskeho-vyhnanstvi>.

⁵⁹ iRozhlas.cz: *Katalánsko schválilo reformu zákona o premiérovi. V čele tamější vlády může stanout opět Puigdemont* [online]. Aktualizováno: 4.5.2018. Citováno: 3.8.2018. Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/katalansko-reforma-puigdemont-premier-zakon-spanelsko-madrid-nezavislost_1805041552_gol.

⁶⁰ ČTK: *Katalánský parlament zvolil premiéra, region se tak vyhnul volbám* [online]. Aktualizováno: 14.5.2018. Citováno: 3.8.2018. Dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalansky-parlament-zvolil-premiera-region-se-tak-vyhnul-volbam/1620961>.

⁶¹ ČTK: *Katalánský expremiér Puigdemont se vrátil do Belgie* [online]. Aktualizováno: 28.7.2018. Citováno: 3.8.2018. Dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/katalansky-expremier-puigdemont-se-vratil-do-belgie/1646903>.

⁶² iDnes.cz: *Španěle zrušili zatykač na Puigdemonta, chtějí ho soudit i za vzpouru* [online]. Publikováno: 19.7.2018. Citováno: 3.8.2018. Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/spanelsko-katalansko-zatykac-puigdemont-vzpoura-zpronevera-pti-/zahranicni.aspx?c=A180719_142057_zahranicni_aha.

⁶³ ČT24: *Katalánská revolta slábne, tamní parlament odmítl potvrdit deklaraci nezávislosti* [online]. Aktualizováno 1.3.2018. Citováno: 15.3.2018. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2406142-katalanska-revolta-slabne-tamni-parlament-odmitl-potvrdit-deklaraci-nezavislosti>.

Tibet

Tibet je z hlediska veřejnosti pravděpodobně nejznámější oblastí s národnostním konfliktem na světě. Náhorní plošina u úpatí Himalájí v západní části Číny je dlouhodobě nejsledovanější oblastí Číny a ostatní národnostní a etnické problémy země ustupují do pozadí. Tibet byl osidlován již od starověku a vyvíjela se zde svébytná kultura s vlastním písmem a vlastním náboženstvím – buddhismem. V následujících stoletích se Tibet vyvine do samostatného království, znovu se rozpadne a dostává se postupně do područí Mongolů, Džúngarů a Mandžůů. Fakticky se tedy stává součástí Číny, ačkoli nadále vystupuje jako samostatný stát. Čína v Tibetu posiluje svou moc přítomností vojáků, zřizováním čínských úřadů a prosazováním své kultury. Po druhé světové válce je Tibet obsazen čínskými vojsky a je podepsána dohoda o faktickém začlenění Tibetu do Číny jako jedna z autonomních oblastí (ve značně okleštěné podobě oproti předchozí rozloze státu Tibet). Okrajové části Tibetu jsou připojeny k okolním provinciím, aby se tak snížil poměr Tibeťanů oproti ostatním národům.⁶⁴

Zajímavou postavou v tomto dění je osoba dalajlámy. Dalajláma je nejvyšší duchovní vůdce Tibetu (dříve býval i faktickým panovníkem a měl politickou moc). Současný dalajláma je v pořadí čtrnáctým a jmenuje se Tändzin Gjamccho. Je výraznou osobností nejen Tibetu, ale celého světa, ačkoli od roku 1959 musí žít v exilu v Indii. Za svou snahu o zlepšení životních podmínek Tibeťanů získal dokonce Nobelovu cenu míru a je častým hostem v západních zemích.

Tibet však do budoucna nemůže očekávat příliš velkou změnu poměrů. Díky silné ekonomické pozici Číny se západním státům nechce jít do sporů o relativně „nezajímavou“ oblast. Došlo sice k mírnému uvolnění situace z hlediska ekonomického a sociálního, ale co se politických práv týká, nic se nemění. Samostatnost Tibetu je v současnosti utopii.

Zakavkazsko

Oblast Kavkazu je z národnostního hlediska velmi pestrá. Sřetávají se zde dvě významné kultury, a to křesťanská a islámská. Z historického hlediska se

⁶⁴ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Ostravská univerzita v Ostravě. Nakladatelství Tilia, 2001. ISBN 80-8610-140-1. Str. 162 – 168.

jedná o nárazníkové pásmo mezi velkými státy – Ruskem, Tureckem a Persií. Ve dvacátém století se zde nejvíce prosadilo Rusko, které v rámci tehdejšího SSSR připojilo celou oblast do své moci. Dnešní zakavkazské republiky (Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie) se tak osamostatnily až v devadesátých letech dvacátého století a dodnes se potýkají se spoustou problémů. Pokud sem započteme i národy žijící na území Ruska, ale geograficky patřící do této oblasti, nalezneme zde snahy o úplné osamostatnění (Čečensko), o připojení k jinému státu (Náhorní Karabach k Arménii, Jižní Osetie a Abcházie k Rusku) nebo snahy o autonomii (Dagestán). Dlouhá léta tu také zuří boje, které se často zvrhávají až k občanským válkám. Hrozí tu také časté teroristické útoky. Díky podpoře ruské vlády zde mají velmi významné slovo proruští separatisté. V roce 2008 dokonce ruská armáda obsadila část Gruzie. Kvůli velké roztržitosti oblasti, značným ekonomickým problémům (hospodářství je kvůli častým bojům v krizi), silnému nacionalismu a vlivům zahraničních mocností je řešení problému v nedohlednu.

HISTORICKÝ VÝVOJ KURDSKÉHO PROBLÉMU

Domovskou oblast kurdského národa nalezneme na Blízkém východě jižně od hranic Arménie a Ázerbájdžánu. Žijí hlavně na území čtyř států, kterými jsou Turecko, Sýrie, Irák a Írán. Oblast dnešního Kurdistánu v Turecku leží v jeho východní části mezi horním tokem řeky Eufkrat a východní hranicí země ve velmi hornaté oblasti. Největšími kurdskými městy zde jsou Elazığ, Diyarbakır a Van a zde také žije nejvyšší počet Kurdů. V Iráku jsou Kurdové v severní části kolem měst Mosul, Irbil a Kirkuk. Další žijí na území Sýrie u hranic s Tureckem a Irákem. Íránská kurdská komunita žije hlavně kolem hranic s Tureckem a Irákem na západě země. Přesný počet lidí hlásících se ke kurdské národnosti v této oblasti je nejistý, protože všechny tyto státy přesná čísla nezveřejňují, ale odhaduje se, že by jich mohlo být něco málo přes třicet milionů⁶⁵, což odpovídá přibližně populaci celého Iráku nebo Kanady. Dalších několik milionů jich však žije v diaspoře hlavně v Evropě a Severní Americe. Jak je tedy možné, že takto velká skupina lidí hlásících se k jedné národnosti nemá vlastní stát a žije rozdělena na územích čtyř jiných států? Početněji mnohem menší národy svůj stát mají, avšak Kurdové ne. Jak k tomu došlo?

Historie do první světové války

Kurdové získali své jméno pravděpodobně odvozením od historického názvu Corduene (nebo Kardouchi), kterým se označovalo starověké království v této oblasti. Název oblasti Kurdistán tedy znamená v původním významu země Kurdů.⁶⁶ Historický původ Kurdů se opírá o řadu mýtů. Podle jednoho z nich jsou Kurdové potomci uprchlíků před tyranským vládcem Ejdhakem⁶⁷, kterému dle pověstí z ramenou rostly dvě hadí hlavy, jež každý den požíraly dva lidské mozky. Kuchaři v jeho sídle se mu po čase vzbouřili a k lidským mozky mu začali přimíchávat mozky zvířecí, čímž některé poddané uchránili před smrtí. Tito poddaní poté utíkali do hor a z jejich potomků se postupně vyvinuli Kurdové. Historicky reálnější verzí je, že Ejdhak byl pouze velmi krutý vládce,

⁶⁵ *The World Factbook*. Central Intelligence Agency. Dne: 15.3.2018. Po sečtení dostupných údajů o procentním zastoupení národů z těchto čtyř států.

⁶⁶ Encyclopaedia Britannica. *Kurd* [online]. Aktualizováno: 24.1.2018. Citováno: 18.3.2018. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/Kurd>.

⁶⁷ V některých českých zdrojích se objevuje jako Až Dahák, v anglických jako Zahhak, jinde jako Zóhak.

před kterým lidé utíkali do hor, mimo jeho dosah. A protože si s sebou brali i ovce a kozy pro obživu, odvozuje se od nich pastevecký život současných Kurdů. Mluví se i o jistém statečném kováři, který se vládci vzepřel a dodnes také je významnou kurdskou mytologickou postavou. Jiný mýtus tvrdí, že první lidé sem přišli ještě za dob židovského krále Šalamouna. Ten si díky svému vlivu a schopnostem prý podmanil i démony a právě několik z nich si poslal do okolních zemí, aby mu přivedli sto nejkrásnějších panen. Démoni se je tedy vypravili hledat, avšak na zpáteční cestě se dozvěděli, že Šalamoun zemřel, a proto s dívkami uprchli do hor a usadili se tam. Dle tohoto mýtu se tedy odvozuje, že Kurdové jsou lstiví po praotcích a pohlední po pramatkách.⁶⁸ Jakkoli musíme brát tyto pověry a mýty s rezervou, podporují mezi Kurdy jejich národní cítění a pospolitost.

V dobách před naším letopočtem se na území Kurdistánu vystřídala řada velkých říší. Ještě před vytvořením těchto říší zde žila různá etnika. Nejvýznamnějším z nich byli Churrité, kteří se dělili na další odvozené skupiny a od nichž je odvozován původ kurdského osídlení. Velký vliv zde měli také Asyřané. Avšak společnost tehdejší doby zde žila v rodinných a kmenových svazech, takže se nedá mluvit o nějaké jednotnosti. Navíc kurdské obyvatelstvo žilo kočovným způsobem života, kmeny se přesouvaly spolu se svými stády koz a ovcí za pastvou podle potřeby. Postupem času sem přicházely další etnické skupiny, které se začaly mísit s původními obyvateli. Mezi známé patří Mittané, Kassité a Chetité. Přibližně před třemi tisíci lety sem začali přicházet zástupci indoevropských jazykových skupin, pod jejichž vlivem začal vznikat kurdský jazyk.⁶⁹ S nástupem Římské říše se západ Kurdistánu dostal do její sféry vlivu (později patřil Východořímské říši), zatímco východní část spadala do Perské říše. Kurdistán se tak stal jakýmsi nárazníkovým pásmem mezi dvěma velkými státními celky.⁷⁰

S klesající mocí Východořímské říše sem v sedmém století začali pronikat muslimští nájezdníci, kteří sem mimo jiné přinesli také své náboženství, a Kurdistán se dostal do jejich moci. V dobách křížových výprav zde několik let

⁶⁸ Kurdové a Kurdistán. *Starší dějiny Kurdů* [online]. Citováno: 18.3.2018. Dostupné na: <http://kurdove.ecn.cz/dejiny.shtml>.

⁶⁹ IZADY, Mehrdad A. *Origin of the Kurds* [online]. Kurdistanica.com. Publikováno 01/07/1991. Citováno: 18.3.2018. Dostupné na: <http://www.kurdistanica.com/?q=node/2>.

⁷⁰ MCDOWALL, David. *The Kurdish question: a historical review* [online]. In: KREYENBROEK, Philip G. a Stefan SPERL. *The Kurds. A Contemporary Overview*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN: 0-203-99341-1. Str. 11.

existoval křižácký stát, ale krátce na to oblast připadla Seldžucké říši. V tomto období byli Kurdové vyhlášení díky svému vojenskému umění. Řada z nich se dostala na vysoké pozice v seldžucké armádě. Nejznámějším válečníkem kurdského původu této doby byl Saladín (arabsky Saláh ad-dín), kterému se v čele seldžucké armády podařilo porazit křižácké vojsko, dobýt Jeruzalém a následně uzavřít s křesťany mír.

Následující století se nesla ve znamení kmenových bojů o moc, snah okolních států o získání této oblasti. Přes kurdské území vedla řada obchodních stezek, takže kdokoliv by tato místa ovládal, měl by možnost zvýšit svou prestiž i bohatství. Ve třináctém století Kurdistánem prošli mongolští nájezdníci, což celou oblast poznamenalo hlavně hospodářsky. Zatímco řada kmenů se s Mongoly spojila, jiné byly úplně zničeny a vymizely.

Na počátku šestnáctého století se Kurdistán stal hraniční oblastí mezi soupeřícími mocnostmi, Osmanskou říší rozkládající se podél břehů Středozemního moře a na poloostrově Malé Asii a nově vznikající Safiovskou říší ovládající oblasti dnešního Ázerbájdžánu, pobřeží Kaspického moře, Íránu a dále na východ až k Afghánistánu. Konflikt obou říší byl posílen ještě skutečností, že Osmané byli převážně vyznavači sunnitské odnože islámu, zatímco Safiovcí byli šíité a dokonce ustanovili šíitský islám jako státní náboženství.⁷¹ Díky umístění na okraji obou říší si Kurdistán ponechal jistou míru nezávislosti na centrálních vládách, ačkoli na druhou stranu kmenoví vůdci museli hledat rovnováhu mezi oběma státními celky, které si toto území nárokovaly pro sebe, což vedlo k dlouholeté válce. Toto uspořádání však bylo výhodné pro obě strany, jak pro vládce říše, tak pro Kurdy. Místní vůdcové kmenů (*amirové*) si díky volnosti rozhodovali o vlastních záležitostech, zatímco vládcové říší se nemuseli obávat rebelií proti přílišnému útlaku. Nakonec byla v roce 1639 mírovou smlouvou mezi oběma říšemi vytvořena hranice, kterou původně vytyčil osmanský sultán Selim I. již o sto dvacet let dříve a která byla s mírnými změnami udržována až do první světové války.⁷²

Kurdové si však stále udržovali určitou míru nezávislosti a vlastní samosprávy výměnou za vojenskou službu ve prospěch jedné nebo druhé říše (podle konkrétní oblasti, konkrétního kmene). Ačkoli byla oblast rozdělena,

⁷¹ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 27.

⁷² Dtto. Str. 26.

probíhaly zde stále boje o moc mezi kmeny a rody. Čas od času se objevil kmenový vůdce, kterému nestačilo již ovládané území, a chtěl pro svůj kmen více. Někteří usilovali o větší volnost od centrální vlády, jiní dokonce požadovali úplnou samostatnost svého území. Někteří Kurdové tvrdí, že toto období počátku devatenáctého století bylo prvním obdobím kurdského nacionalismu.⁷³

Na počátku devatenáctého století se však objevuje nové nebezpečí pro obě říše, a tím jsou evropští obchodníci. Na jednu stranu přinášeli nové zboží a umožňovali rozvoj, ale na tu druhou s sebou také přinášeli nové myšlenky, svou kulturu, své náboženství. Spolu s obchodníky totiž přicházeli i misionáři šířící křesťanství, a to jak katolické, tak pravoslavné. Objevuje se také nový rival zajímající se o oblast Kurdistánu – Rusko se svými expanzivními tendencemi. Některé kurdské kmeny se přidávaly právě na stranu ruských dobyvatelů a vzepřely se tak původním mocnostem. Upadá i vliv kmenových náčelníků. Do popředí se dostávají náboženští vůdci – šejchové (šejkové). Jako vzdělaní lidé a šířitelé víry byli šejchové pro negramotné vesničany vzory, jejichž slovu se neodporovalo.⁷⁴

S rostoucími problémy Osmanské říše se oslabuje moc panovníka a přibývají konflikty na východní hranici říše. Osmanský sultán se snažil usměrnit tento vývoj a odvrátit kurdské kmeny od bojů mezi sebou, jelikož pochopil, že se mu situace na východě země vymyká z rukou. Mezi významné postavy této doby se řadí šejk Ubayd Allah, který se prohlašoval za sjednotitele Kurdistánu a který se svými muži napadl iránskou část Perské říše. Jeho snahou prý bylo vytvoření jednotného kurdského státu. Jeho „armáda“ se ale brzy rozpadla, jelikož muži pobrali válečnou kořist a vydali se zpět domů. Mnozí historikové jeho tvrzení o sjednocení Kurdistánu považují za přehnané a tvrdí, že jeho zájmem bylo pouze získat moc. Každopádně ale je dnes pro většinu Kurdů národním hrdinou a prvním velkým nacionalistou.⁷⁵ Osmanský sultán postupně dosáhl svého cíle a podařilo se mu usměrnit kurdské kmeny. Místní bojůvky se postupně změnily v organizované násilí proti křesťanským Arménům podporované samotným

⁷³ MCDOWALL, David. *The Kurdish question: a historical review* [online]. In: KREYENBROEK, Philip G. a Stefan SPERL. *The Kurds. A Contemporary Overview*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN: 0-203-99341-1. Str. 11.

⁷⁴ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 50-52.

⁷⁵ Dtto. Str. 54.

sultánem. Arménské vesnice byly vypalovány, obyvatelé mučeni a zabijeni. Jejich majetek připadl jako odměna kurdským bojovníkům.⁷⁶

Situace Kurdů v Perské říši se příliš nelišila od té v Osmanské. Po pádu Safijské dynastie se k moci dostává dynastie Kadžárů. Ti se museli potýkat s výbojným Ruskem, které Peršany brzy vytlačilo z oblasti Kavkazu. Kadžárovská dynastie použila pro kontrolu Kurdistanu poněkud odlišnější taktiku. Schopným vyjednáváním, dosazovanými správci a chytře zvolenými sňatky se snažili podmanit místní obyvatelstvo. Kurdistan však byl rozdělen kmenovými válkami a získat kontrolu nad celou oblastí se jim nepodařilo.⁷⁷

Začátek dvacátého století se tak v Kurdistanu nese ve znamení bojů o moc a území. Zatímco velké státy jako Osmanská říše, Perská říše a Rusko si vytyčují sféry vlivu, Kurdové se snaží využít každé možnosti, jak posílit svou samostatnost a nezávislost na centrální vládě jakéhokoliv jiného státu. Kurdistan byl v této době nebezpečnou oblastí, kde se stupňovalo napětí. Kurdské obyvatelstvo se rozdělilo na dva tábory. Jeden podporoval autonomii a setrvání ve větším státním celku, zatímco druhý požadoval úplné odtržení a samostatnost.

Rostoucí napětí v Osmanské říši vyvrcholilo roku 1908 revolucí pod vedením mladoturecké strany. Mladoturci byla skupina převážně vzdělaných lidí, která prosazovala zrušení autoritářského systému a islámského práva a zavedení ústavy, znovuoobnovení parlamentu a rovné postavení před zákonem všech obyvatel země bez ohledu na jejich náboženské vyznání. Snažili se vzít si příklad z evropských zemí a omezit vliv náboženských vůdců. Revoluční změny přinesly změnu i v Kurdistanu. Kmenoví vůdci se změnami nesouhlasili, což jen zvýšilo počet příznivců samostatnosti. Zrovnoprávněním všech obyvatel říše totiž Kurdové přišli o výhody plynoucí jim z relativní autonomie. Dříve například nemuseli platit daně výměnou za věrnost sultánovi, to už nyní nemohlo fungovat. Nové státní zřízení dokonce přimělo Kurdy ke spolupráci s křesťanskými Armény a přerušilo několikaleté boje. Do dění na východě země se také nemohlo nepřidat Rusko, které pořád neztratilo naději na získání této oblasti. Jejich snahou bylo podpořit aktivity Arménů i Kurdů proti centrální vládě Osmanů.

Není tedy překvapením, že se v první světové válce Osmanská říše přidala na stranu států Trojspolku. Írán sice vyhlásil nezávislost, ale to nebránilo Rusku v postupu přes jeho území a obsazení Ázerbájdžánu. Osmanská říše požadovala

⁷⁶ Dtto. Str. 61.

⁷⁷ Dtto. Str. 68.

po Íránu spojení v boji proti křesťanům (v džihádu). Obsazení části Kurdistanu křesťany vedlo ke znovuotevření starých ran. Mnoho Arménů se snažilo utéct na Ruskem ovládaná území, protože jim od muslimů hrozilo mučení a smrt. Kurdům bylo osmanskou vládou dovoleno zabrat opuštěný arménský majetek, což podněcovalo k dalšímu násilí. Nutno ovšem podotknout, že ze strany Rusů a Arménů se Kurdové nedočkali ničeho jiného. Původně sousedé, kteří spolu bojovali proti osmanskému útlaku, nyní stáli proti sobě jako nepřátelé na život a na smrt. Toto je označováno za první arménskou genocidu a Kurdové na ní měli svůj podíl. Ze strany osmanské vlády se však Kurdové nedočkali odměny. Naopak i oni byli vysídlováni ze svých domovů a odsouváni více a více na východ země.⁷⁸

Kurdistán z bojů vysvobodila až ruská revoluce v roce 1917. Rusové narychlo uzavřeli s Osmanskou říší mír, odevzdali jí nárokovaná území a stáhli se, čímž nechali spoustu Arménů napospas muslimům. Kurdské území bylo válkou zdevastováno. Následky byly katastrofické. Většina populace byla pryč, zemřela nebo utekla, všude panoval hladomor. Krize byla tak velká, že příchozí britští vojáci, ačkoli předtím nepřátelé, byli nyní vítáni jako spasitelé.⁷⁹ Vítězné mocnosti tedy musely rozhodnout, nejen jak vyřešit geopolitickou otázku rozpadající se Osmanské říše, ale také pomoci celému regionu a obyvatelstvu opět se postavit na nohy.

Jazyk

Zde bych chtěl trochu odbočit od chronologie dějin a pozastavit se u kurdského jazyka, protože ten je jedním ze znaků, kterým se Kurdové vyznačují. Díky poměrně odříznutému vývoji oblasti a mísení různých kultur a etnik si lidé v Kurdistanu vyvinuli jazyk odlišný od okolních národů. Kurdština patří do indoevropské jazykové rodiny, do skupiny jazyků indoíránských, ale jinak ji lze považovat za úplně samostatný jazyk. Právě díky mnoha různým kulturám, kmenovému rozdělení společnosti a různým náboženstvím se v kurdštině rozvinula řada dialektů. Mnoho z nich nemělo ani psanou verzi. Kurdští muslimové například dlouho užívali (a někteří stále užívají) k psaní arabštinu. Jak bylo již řečeno, dialektů existuje v Kurdistanu velká spousta.

⁷⁸ Dtto. Str. 104-106.

⁷⁹ Dtto. Str. 108.

Mezi nejužívanější patří kurmandží, soraní, pehlewaní, dimilí (nebo „zaza“) a hewramí. Všechny dialekty jsou si příbuzné a odlišují se od hlavních jazyků rozšířených v této oblasti (turečtina, arabština, perština). Na druhou stranu i přes příbuznost těchto dialektů si někdy Kurdové mezi sebou nemusí rozumět, protože odlišnosti mohou být docela značné.

Vývoj po první světové válce

Na poválečný vývoj na Blízkém východě měla značný vliv takzvaná Sykes-Picotova dohoda mezi Velkou Británií a Francií o rozdělení a správě území mezi právě těmito dvěma zeměmi z roku 1916. U této dohody figurovalo také Rusko, které bylo součástí dohody jako partnerská země. Původně se jednalo o tajnou dohodu, avšak po ruské revoluci nově nastoupivší bolševická vláda zveřejnila její obsah, čímž rozdmýchala blízkovýchodní národnostní otázku. Dle dohody si měla Velká Británie, Francie a Rusko rozdělit Blízký východ do jimi spravovaných oblastí. Rusku měla připadnout oblast dnešní Arménie a Ázerbájdžánu, Francouzi měli získat východ dnešního Turecka, Libanon, oblast severní Sýrie a oblast kolem iráckého města Mosul. Britové měli obsadit a spravovat Sýrii, Irák a Jordánsko. Vzhledem k tomu, že měli Britové v oblasti největší vliv díky původním koloniím a nedávným válečným úspěchům, rozhodli se zabrat si oblast Iráku, která byla bohatá na ropu. V oblasti dnešního Izraele měla vzniknout zóna pod mezinárodní správou. Původně zde měla vzniknout i americká zóna spravovaná USA, avšak Američané v návaznosti na svou politiku izolacionismu dle Monroeovy doktríny odmítli podíl. Přesto však USA do rozdělování Blízkého východu zasáhli. Stalo se tak skrze již zmíněných Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona. Dvanáctý bod tohoto prohlášení totiž říká:

„Tureckým částem nynější Ottomanské říše má se zabezpečiti jistá svrchovanost, avšak ostatním národnostem, jež přítomné jsou pod tureckou nadvládou, má se dostati zabezpečení života a neomezená příležitost k samosprávnému vývoji a Dardanelly mají býti trvale otevřeny co volný průplav pro lodi a obchod všech národů pod mezinárodními zárukami.“⁸⁰

⁸⁰ *Prohlášení prezidenta Wilsona.* Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický ústav Praha, fond ČSNR v Paříži, inv.č. 5147, karton 44.

Tento bod se však samozřejmě Turkům nelíbil. Jejich snahou bylo ponechat si co nejvíce území, respektive ztratit co nejméně z původní velké říše. Na druhou stranu ani ostatní národy nebyly spokojeny. Arméni i Kurdové se obávali toho, že jejich území bude opět rozděleno mezi více mocností, že opět nebudou součástí jednoho státu. Na jaře roku 1919 se tak mezi Kurdy objevovaly tři názory. Část Kurdů chtěla zůstat s Tureckem, část chtěla zůstat pod správou evropských mocností a poslední část chtěla úplnou samostatnost pro Kurdistan.⁸¹ Turkové díky obratné politice a aktivitám známého Mustafy Kemala (který si později vysloužil přízvisko Atatürk) dokázali sjednotit turecké muslimy a část Kurdů v boji proti „křesťanské hrozbě“, kterou představovali Arméni a možnost vzniku jejich samostatného státu. Ničemu nepomohla ani řecká a italská vojska, která začala obsazovat části tureckého území. Vítězné mocnosti na řadě konferencí diskutovaly, jak vyřešit rozdělení území Blízkého východu. Rozdělení dle Sykes-Picotovy dohody se sice částečně realizovalo, ale toto uspořádání nevyhovovalo žádnému ze zainteresovaných účastníků. Kurdové mezitím v tomto období lobbovali za své zájmy ve Francii a Británii.

Vše vyvrcholilo sepsáním mírové dohody v Sévres v roce 1920 mezi vítěznými státy Dohody a vlastně již neexistující Osmanskou říší zastoupenou jejím sultánem. Turci ztratili většinu svého území a vzdali se nároku na jeho znovuzískání, z Bosporu a Dardanel se měly stát mezinárodní oblasti pod správou Společnosti národů. Kurdistanu a Kurdů se v této smlouvě týkaly hlavně články šedesát dva až šedesát čtyři. V nich se stanovuje, že Kurdy osídlené oblasti získají autonomii s přihlédnutím k dalším menšinám, které zde žijí. Po jednom roce této autonomie měli mít kurdští představitelé právo předstoupit před Společnost národů a v případě, že by jasně prokázali, že většina obyvatelstva je pro samostatný stát, měli mít možnost tento stát vytvořit bez ohledu na názor Turecka, které by se vzdalo jakýchkoli nároků na tuto oblast.⁸²

Turečtí nacionalisté, kteří se v poválečných letech dostali k moci, pod vedením Mustafy Kemala podporovaným ruskými bolševiky, však s tímto uspořádáním nesouhlasili. Smlouva v Sévres byla podepsána vládou, která už vlastně neměla žádnou moc, jelikož turecké obyvatelstvo plně stálo za Kemalem a jeho společníky. Kemalovi se podařilo vytlačit řecké jednotky ze západní části

⁸¹ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 125.

⁸² Dtto. Str. 464-465.

země a potlačit arménské povstání na východě. Řekové se ještě snažili podpořit kurdské nacionalistické snahy, které by mohly oslabit Turecko, avšak neuspěli. Francie obávající se dalšího vývoje opustila tureckou oblast a stáhla se do Sýrie. Britové se obávali o svá území na severu Iráku. Bylo proto rozhodnuto, že se uskuteční nová konference, tentokrát již s Kemalovou vládou, kde se dojednájí nové podmínky míru, se kterými budou souhlasit všechny země. Ta byla svolána do švýcarského Lausanne v roce 1923. Tato smlouva se dá označit za vítězství Mustafy Kemala. Turecko získalo všechna nárokovaná území včetně Kurdistánu. Kurdské právo na samostatnost z předchozí smlouvy bylo zrušeno. Jediným sporným bodem zůstala oblast Mosulu, které se Britové nechtěli vzdát (kvůli ropě). Tu nakonec Společnost národů přisoudila Iráku, čili pod britskou správu.

Vývoj Blízkého východu po první světové válce tak znamenal obrovské zklamání pro kurdské nacionalisty. Díky smlouvě ze Sévres pár let existovala možnost na vytvoření samostatného Kurdistánu, avšak nástup Mustafy Kemala a jeho tureckých nacionalistických příznivců tuto možnost smetl ze stolu. Kurdové tak nejen že nezískali samostatnost, nezískali ani autonomii a navíc zůstali stále rozděleni mezi několik států.

Zde se vývoj kurdské národnostní otázky rozděluje a v každém státě se Kurdové potýkali s centrálními vládami. Kurdové však na uměle vytvořené hranice příliš nehleděli a tak události jednoho státu ovlivňovaly Kurdy i za hranicemi států dalších.

Kurdové v Turecku

S nástupem Mustafy Kemala k moci a po diplomatické „porážce“ evropských mocností nastal v Turecku obrat. Původní multinacionální přístup Osmanské říše byl nahrazen tvrdým tureckým nacionalismem. Všichni muslimští obyvatelé byli označováni za Turky, jakákoliv odlišnost nepřicházela v úvahu. Na vše dohlížela turecká armáda, která zasahovala v neklidných částech země. Turečtina se stala jediným úředním jazykem, jako jediný národní jazyk se směla vyučovat na školách, neturecké názvy byly nahrazovány tureckými, nesměla se používat neturecká jména, používání jiného jazyka se trestalo. Odlišná než turecká kultura byla také zakázána. Jakékoliv zvyky či rituály, které nebyly tureckého původu, byly trestány. Časté také bylo násilné přesídlování obyvatel tak, aby se

snížilo procento netureckých národností na jednom území. Nejdůležitější změnou však bylo striktní oddělení náboženských vůdců od státní moci. Samotný sultán byl nejprve odstaven od státní moci na pozici chalífy, náboženského vůdce země, následně však mu byl odebrán i tento titul. Turecko se stalo sekularizovaným státem.

Tyto změny samozřejmě přinesly odezvu. Obyvatelé turecké národnosti si neměli důvod stěžovat, zvláště když se pod Kemalovým vedením začalo zlepšovat i turecké hospodářství. Kurdové však spokojeni nebyli. Nová opatření popírala kurdskou kulturu a kurdský národ a i přes kmenové rozepře se vzedmula vlna odporu, jež vyústila v řadu povstání. Nejvýznamnějším bylo povstání, které v roce 1925 vedl šejch Said a které se postupně rozšířilo i za hranice Turecka do Iráku. Jednalo se o první národnostní povstání Kurdů proti útlaku ze strany Turků, ačkoli v rámci zvýšení počtu příznivců se používalo i odůvodnění, že jde o protest náboženský kvůli omezení vlivu církve na stát.⁸³ Povstání bylo sice velmi rychle potlačeno i s přispěním britské armády a hlavně letectva, avšak jeho význam přetrvával. V Kurdech se totiž probudilo národnostní cítění a tato rebelie tak nezůstala posledním odporem proti útlaku. Ukázalo však i problémy, které brání jednotnému postupu Kurdů. Území rozdělené mezi více států, kmenové rozepře, jazykové i náboženské odlišnosti, to vše stálo v cestě vytvoření jednotného kurdského národa. Zajímavostí je, že v meziválečném období musela turecká armáda zasahovat v Kurdistánu celkem sedmnáctkrát (z celkových osmnácti zásahů, které provedla).⁸⁴

Až do druhé světové války trval neklid mezi tureckou vládou a Kurdy. Turci se snažili kurdskou kulturu úplně potlačit a vymazat, Kurdové byli v lepším případě vysídlováni, v horším rovnou zabíjeni. Snahou byla úplná asimilace Kurdů, vytvoření jednotného tureckého národa. Kurdy ochránila odlehlost regionu a kupodivu i jejich roztržičnost. Díky kmenovému rozdělení nebylo tak snadné ovládnout celý národ a celou oblast. Fyzická geografie Kurdistánu, vysoké hory a hluboká uzavřená údolí centrální vládě také nepomáhala. Po druhé světové válce došlo k uvolnění poměrů v celém Turecku. Po smrti Mustafy Kemala skončil i jeho autoritářský režim jedné strany a moc ve státě se začala rozdělovat. K moci se dostala turecká Demokratická strana, Turecko se stalo členem NATO, čímž

⁸³ OLSON, Robert. *The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-1925* [online]. 4.9.2009. Dostupné na: <http://www.kurdistanica.com/?q=node/150>.

⁸⁴ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 198.

zmírnilo obavy evropských států z jeho blízkého vztahu s SSSR. Uvolňování poměrů se projevilo i na nové ústavě z roku 1961, která zaručovala nová práva pro obyvatele země. S vývojem technologií a rozvojem ekonomiky začal opět růst význam kmenových náčelníků jako většinových vlastníků půdy na východě země. Venkovské oblasti země se začaly vysídlovat a spousta Kurdů se stěhovala za prací do měst. Celá země se postupně modernizovala. Lidé žijící blíže u sebe mají tendenci se sdružovat, a to se také stalo s Kurdy. Díky životu ve městě měli více času na propagaci kurdské národní myšlenky. Začala vznikat různá sdružení, vydávaly se kurdské noviny a knihy. Literatura se stala prostředkem pro šíření kurdského nacionalismu. Zatímco dříve se Kurdové stávali členy různých politických stran, nyní vznikaly, ačkoli nelegálně, již strany přímo kurdské. První z nich byla Demokratická strana tureckého Kurdistanu (KDPT), která se ovšem příliš neprosadila.⁸⁵ Na rozdíl od pravicových republikánských stran Kurdy přitahovaly politické strany levicové, jelikož byly tolerantnější, co se národnostních otázek týká.

Sedmdesátá léta se však nesou ve znamení dalších nepokojů potlačovaných tureckou armádou. Demokratičtější režim vedl k rozšiřování národnostního smýšlení. Pravicovým stranám se nelíbila přílišná volnost, kterou dostávali nejen Kurdové, ale například i zastánci zavedení islámského práva. Turecká vláda potlačovala za pomoci vojáků tyto aktivity, snažila se zneškodnit separatisty a zrušit všechny organizace, které by mohly projevit separatistické myšlenky. Na začátku let osmdesátých byla přijata nová ústava, která na rozdíl od té původní lidem práva naopak ubírala. Všeobecně se věřilo, že období největšího odporu Kurdů již skončilo, jelikož počet útoků a ozbrojených střetů se snížil.⁸⁶ V roce 1984 však byla založena levicová strana PKK (Kurdská strana pracujících), která se vyvinula již z dříve fungujících spolků kurdských studentů. Stranu vedl Abdullah Öcalan a dala si za cíl zlepšit postavení obyčejných Kurdů. Snažila se zlepšit hlavně jejich ekonomickou situaci a omezit vliv kmenových vůdců, kteří díky velkému majetku ovládali území Kurdistanu. Ke svému snažení využívala prostředků partyzánského (guerillového) boje a mnohdy také napadala vládní ozbrojené složky. Časté byly také teroristické útoky. Strana se proslavila svou nemilosrdností. Vláda na to reagovala zvyšováním počtu vojáků poslaných do Kurdistanu a ke hlídání hranic, protože vedení PKK se postupně uchýlilo

⁸⁵ Dtto. Str. 408.

⁸⁶ Dtto. Str. 420.

do Sýrie, odkud řídilo činnost svých členů. Aktivita PKK nezůstala bez odezvy ani u obyčejných Kurdů. Ačkoli se zpočátku řada z nich obávala, čeho všeho je PKK schopná, postupně se zvyšoval počet jejich příznivců a podporovatelů. Celá kurdská společnost se radikalizovala. I přes tyto aktivity však PKK nepožadovala samostatnost pro Kurdistan. Öcalan tvrdil, že Kurdové Turecko potřebují a že jeho cílem je federalizace země a větší autonomie pro Kurdy.⁸⁷ V parlamentních volbách 1991 získala v Kurdistanu nejvíce hlasů strana HEP (Lidová dělnická strana), která byla založena jako politická složka PKK. Současně s tím také rostlo národnostní cítění Kurdů. To donutilo turecké politiky jednat. Turci museli uznat, že snaha o zničení kurdského národa a unifikaci obyvatelstva selhala a že na východě země existuje samostatná menšina toužící po větším uznání. Postupně PKK projevila snahu o ukončení bojů a zahájení vyjednávání, avšak tato snaha velmi brzy selhala a počet mrtvých v regionu stále přibýval. Násilnosti se rozšířily i za hranice Turecka, do Sýrie a Iráku, takže všechny státy byly nuceny spolupracovat v řešení tohoto problému. Turecká armáda dokonce na čas uzavřela hranici se Sýrií, aby se představitelé PKK nemohli dostat z jednoho státu do druhého. Násilnosti a ozbrojené střety Turecko stály nejen životy jeho vojáků a obyvatel a spoustu peněz, ale také pošramotily vztahy Turecka s evropskými státy a s EU. Turecko bylo obviňováno z porušování lidských práv. Z velké části kvůli PKK (a také dalším podobným menším organizacím) se Turecko stále nestalo členem EU. V roce 1996 byl Öcalan zatčen a odsouzen za zradu k trestu smrti, avšak jeho případ se dostal až k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku, takže k výkonu trestu nedošlo a Öcalan zůstal ve vězení, odkud vzkázal PKK, aby ukončila násilnosti a ozbrojené konflikty s armádními složkami. PKK se postupně transformovala ve stranu preferující diskuzi a vyjednávání před násilnostmi. Stala se součástí KCK, zastřešující organizace, která sdružuje všechna významná kurdská národnostní hnutí s cílem donutit tureckou vládu k vyjednávání. I přes vyhlášené příměří však v novém tisíciletí docházelo k občasným potyčkám. S nástupem Recepta Tayyipa Erdogana k moci se pravděpodobnost úspěchu vyjednávání opět zmenšila. Ten sice zpočátku projevila snahu uvolnit napětí, když opět povolil užívání kurdštiny, obnovil kurdské názvy a propustil část zatčených kurdských nacionalistů, avšak jeho současná politika ukazuje, že se jeho přístup ke Kurdům mění k horšímu a jeho vládě dochází trpělivost. Po nepovedeném státním převratu v roce 2016 Erdogan

⁸⁷ Dtto. Str. 430 a 432.

rozhodl potrestat iniciátory povstání a zároveň s tím využít příležitosti k tažení proti Kurdům. Kurdská národnostní otázka ve východním Turecku tak stále zůstává nevyřešeným problémem a po nedávných událostech na Blízkém východě se pozornost světové veřejnosti obrací právě do této oblasti.

Kurdové v Íránu

Období po první světové válce bylo pro Írán velmi náročné. Země byla zpustošená, zaostalá a ekonomicky na tom byla velmi špatně. Hlavní slovo zde měli náboženští vůdci a pak také Rusko s Velkou Británií jako koloniální mocnosti. Kurdové na severozápadě země využili příležitosti a pod vedením Simko Shikaka, překvapivě podporovaného Mustafou Kemalem, převzali moc v regionu. Kvůli dalším problémům v jiných částech země zůstala oblast pod kurdskou samosprávou několik let, než se k moci dostal Reza Šáh a donutil Simka ustoupit. Reza Šáh se inspiroval kemalovským autoritářským režimem v Turecku a chtěl podobným způsobem obnovit a zmodernizovat svou zemi. Chtěl vytvořit jednotný národ, který by pozvednul úroveň celé země. Kurdové však pro něj představovali problém. Po vzoru Turecka zakázal některé kulturní zvyklosti, některé jazykové odlišnosti. Zavedl například jednotný vzor oblečení pro formální záležitosti. Jeho cílem bylo odzbrojení kurdských kmenů a další protikurdská opatření, aby nemohlo dojít k dalším povstáním, která by rozvracela zemi. Kvůli svým návaznostem na nacistické Německo však byl nucen Velkou Británií, jako hlavní koloniální mocností v oblasti, odstoupit.

Druhá světová válka přinesla do Íránu další chaos. Země byla okupována Rusy i Brity a jednotlivá etnika měla zase o něco větší volnost. To vedlo k vytvoření samostatného kurdského a ázerbájdžánského států na íránském území, oba byly podporované SSSR. Kurdové nejprve založili Kurdskou demokratickou stranu (KDPI). Mezi cíle strany se zařadilo zavedení rovného práva pro všechny občany, zavedení kurdštiny do škol, autonomii pro íránské Kurdy a vlastní vládu.⁸⁸ Krátce na to byla založena kurdská republika Mahábád. Republika však ovládala jen velmi malé území. Nedokázala ani sjednotit všechny íránské Kurdy a byla závislá na pomoci z SSSR. Její život netrval ani rok a kurdský nacionalismus v oblasti byl potlačen íránskými silami. Vůdcové KDPI museli před íránským režimem uprchnout do Iráku. Následující desetiletí se nesou ve znamení pouze

⁸⁸ Dtto. Str. 241.

symbolického odporu, jelikož kurdské hnutí nedokázalo sehnat dostatečnou podporu, aby zapříčinilo větší starosti íránskému režimu. KDPI se omezila pouze na nelegální vydávání časopisů a novin, agitace v Evropě a občasné protirežimní vystoupení na veřejnosti.

Změna nastala až se státním převratem v Íránu. Stále méně populární režim byl nahrazen islámskou republikou fakticky vedenou náboženským vůdcem ajatolláhem Chomejním. KDPI se velice rychle z malé nelegální strany proměnila v hybnou sílu kurdského nacionalismu požadující autonomii Kurdistánu. Zároveň se v Kurdistánu začaly objevovat takzvané pešmergy, lidové ozbrojené milice. Ze začátku to pro kurdskou autonomii vypadalo nadějně, ale brzy se prokázalo, že nové vedení země nemá zájem na decentralizaci a oslabení své moci. Ajatolláh Chomejní dokonce vyhlásil svatou válku proti Kurdům. Rozpoutaly se boje mezi íránskou armádou a kurdskými milicemi. Po více jak půl roce se však ani jedna strana neposunula a došlo na vyjednávání. Kurdové požadovali autonomii a vlastní vládu. Íránská vláda však nabízela uznání Kurdů jako kulturní a náboženské menšiny a požadovala jejich úplné odzbrojení. K dohodě tedy nedošlo. Na konci roku 1979 byla představena íránská nová ústava. Původní práva menšin, která měla zaručovat a která byla v návrhu (uznání menšin, užívání vlastního jazyka a svoboda vyznání), však v přijaté ústavě nebyla.⁸⁹ Kurdové jako hlavní mluvčí všech íránských menšin se pustili do dalšího vyjednávání a rozpoutaly se nové boje. S rostoucí mocí náboženských vůdců klesala i snaha o vyjednávání. Jedinou snahou režimu teď bylo kurdskou menšinu na svém území zničit.

Roku 1980 začala irácko-íránská válka, která mohla pro Kurdy znamenat změnu situace. Avšak oba zainteresované státy bojovaly nejen proti sobě, ale využily příležitosti a bojovaly zároveň proti kurdským menšinám na svém území. Kurdové byli nuceni se stáhnout a z otevřeného konfliktu se stala guerillová válka. Kurdská populace byla tímto konfliktem výrazně poznamenána a její počet se snížil. Politické aktivity KDPI a snaha „aspoň“ o autonomii však neustaly.

Významnou osobností kurdského nacionalismu v Íránu byl dlouholetý hlavní představitel KDPI Abdul Rahman Ghassemlou, který je označován za strůjce kurdských politických snah. Ghassemlou studoval v Evropě (i v Praze)

⁸⁹ KOOHI-KAMALI, Fereshteh. *The development of nationalism in Iranian Kurdistan* [online]. In: KREYENBROEK, Philip G. a Stefan SPERL. *The Kurds. A Contemporary Overview*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN: 0-203-99341-1. Str. 146.

a zastupoval kurdské zájmy před evropskými politiky. Zároveň také vedl jednání s íránskou vládou a snažil se vyjednat lepší podmínky pro Kurdy v Íránu. Byl označován za velice schopného a rozumného politika. Avšak ani to nepomohlo a stejně jako řada dalších představitelů kurdského nacionalismu byl i on odstraněn. Na mírové konferenci ve Vídni, kde měl vyjednávat s íránskými diplomaty o příměří, byl zastřelen.

Íránský režim se od osmdesátých let a hlavně po smrti ajatolláha Chomejního poněkud uvolnil. Ozbrojené boje v íránském Kurdistánu jsou už dnes výjimkou. Íránská vláda se naopak snaží investovat do tohoto regionu a zlepšit jeho hospodářskou situaci a infrastrukturu.

Kurdové v Iráku

Irák se po první světové válce dostal do správy Velké Británie. Britové sice zvažovali vytvoření samostatného kurdského státu na severu země, avšak správně usoudili, že takový stát by neměl příliš šancí na přežití. Zájmy okolních států a hlavně naprostá zaostalost regionu by vedla k brzkému zániku takového státu. Pochopili také, že Kurdové se nesmíří s vedením centrální vlády, že nejsou schopni respektovat jednoho „vládce“. Rozhodli se tedy nechat Kurdům relativní volnost, kmenoví náčelníci tak měli stále hlavní slovo. Britové pouze dosadili politické správce, kteří měli za úkol spolupracovat a vyjednávat s kmenovými vůdci. Kurdům byla umožněna možnost volného vývoje výměnou za poslušnost vůči britským správcům. Tato taktika Britům poměrně vycházela a až na pár výjimek (například povstání egocentrického šejka Mahmuda) byli Kurdové v klidu. Větším problémem byly snahy Turecka o získání části iráckého území okolo Mosulu (bohatého na ropu). Britové nabídli Kurdům možnost vytvoření vlastní autonomní vlády, čímž se situace částečně zklidnila. Pomohla k tomu i RAF (Royal Air Force), britské královské letectvo se svými bombami, ačkoli se tím zvýšil počet obětí na straně civilního obyvatelstva.

Pro Kurdy tedy existovala naděje na jakousi samostatnost v rámci iráckého státu. Mezi tím však rostla nespokojenost mezi Araby. Ti byli nespokojeni s tolerantním přístupem Britů vůči menšinám a požadovali silnější centrální vládu. Zároveň se proti autonomii Kurdů postavilo Kemalovo Turecko, které Kurdy na svém území tvrdě potlačovalo. Iráčané a britští správci se zalekli zhoršení vztahů se sousedním silným státem a příslib kurdské samosprávy zrušili, což jim

kurdští nacionalisté nemohli odpustit. Britové a ani Iráčané však nechtěli dopustit, aby se v Iráku dělo to, čím si procházelo sousední Turecko. Kurdům tak nebyla upírána žádná práva, měli možnost užívat svůj jazyk, vyznávat svou kulturu.

V roce 1930 se Britové s Irákem dohodli na samostatnosti Iráku. Irák byl také navržen pro vstup do Společnosti národů. O kurdské autonomii nebyla žádná zmínka. I přes ústupky irácké vlády se Kurdům nelíbilo, že by měli být v područí Arabů a začaly se objevovat mírné nepokoje. V roce 1932 se Irák stal samostatným státem a vstoupil do Společnosti národů. Třicátá léta se tak nesla ve znamení upevňování irácké vlády a boje Kurdů o uznání práv, která jim byla přislíbena (například kurdština jako úřední jazyk). S přibývajícím počtem kurdských vysokoškolských studentů se také vytvářelo podhoubí pro kurdský nacionalismus, který se začal projevovat jak v politice, tak občasnými povstáními některých kmenových vůdců. Kurdští politici se nejprve prosazovali skrze iráckou komunistickou stranu. Průběžně vznikaly strany s převážně kurdskými politiky a zájmy, avšak žádná dlouho nevydržela nebo se neprosadila. Až po druhé světové válce vznikla první výraznější kurdská politická strana KDP vedená významným iráckým Kurdem Mullou Mustafou, který byl kvůli podílu na nepokojích ve třicátých letech v exilu v SSSR.

V roce 1958 došlo v Iráku k převratu. Byla svržena královská dynastie Hášimovců a z iráckého království se stala republika. Premiérem země se stal Abd al Karim Qasim, který revoluci vedl. V návrhu ústavy se objevil i článek, který označoval Araby a Kurdy za partnery žijící v jedné domovině, a jejichž národní práva jsou uznána celou iráckou společností.⁹⁰ Qasim pozval zpátky do Iráku Mullu Mustafu, který byl považován za ideologického vůdce iráckých Kurdů, aby spolu vytvořili novou iráckou společnost. Qasim dosadil Mustafu do čela KDP (ačkoli formálně již předsedou byl), čímž jen potvrdil jeho pozici vůdce Kurdů. Avšak ne všichni Kurdové stáli za Mustafou. Opět se projevila kmenová roztržičnost. Leckteří kmenoví vůdci Mustafovi vyčítali, že je jen nástrojem a loutkou pro Qasima a iráckou vládu. Sám Qasim také postupně měnil svůj názor a začal se obávat rostoucí Mustafovy moci. Na začátku šedesátých let došlo v Kurdistánu k otevřeným rebeliím, které se postupně změnily v seriozní občanskou válku. Roznětkou byla plánovaná pozemková reforma, se kterou část kmenů nesouhlasila, avšak v těchto bojích se projevil již nahromaděné napětí

⁹⁰ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 302.

z let předchozích. Mustafa byl označen za jednoho ze strůjců těchto rebelií a stal se tak nepřítelem pro iráckou společnost. Qasim dokonce přikázal rozpustit KDP, která se tak musela uchýlit do ilegality. Kurdové překvapivě uzavřeli dohodu s arabskými nacionalisty, kteří se postupně probojovali k moci. Díky tomu měli možnost vznést své požadavky po ukončení bojů. Hlavním požadavkem byla samozřejmě autonomie pro kurdský region. Postupně však docházelo k rozporům mezi Mustafou a zbytkem KDP, až došlo k úplnému rozchodu. Mustafa totiž po irácké vládě požadoval stále více, načež jednání ztroskotala, což mu KDP vyčítala. Mustafovi se však podařilo s vedením KDP vypořádat a vyhostit je do Íránu. Avšak tím také skončila možnost vyjednávání s iráckou vládou a vše opět směřovalo k obnovení bojů. Při nich byly proti Kurdům údajně použity i chemické zbraně.⁹¹ Mustafa si obstaral spojence, kteří mu pomohli obrátit poměr sil. Byli to Írán a Izrael, odpůrci irácké politiky. Tím získal Mustafa značnou výhodu, jelikož díky dlouhé irácko-iránské hranici byla podpora ze zahraničí poměrně jednoduchá. Při dalších vyjednávání se požadavky Kurdů a nabídky irácké vlády stále více a více rozcházely. Největší spor spočíval v určení území, které mělo být vyčleněno pod kurdskou správu. Obě strany se nemohly shodnout na oblastech okolo Mosulu a Kirkúku, oblasti bohaté na ropná ložiska. V této době se na přední pozice irácké vlády propracovává Saddám Husajn. V roce 1974 irácká vláda navrhla zákon o autonomii, který převážně Kurdy osídleným oblast zaručoval autonomii a vlastní správu. Mustafa však tento zákon odmítl, jelikož věřil v podporu Íránu s USA, čímž by získal převahu nad iráckou vládou. Irácká vláda však uzavřela smlouvu s Íránem, který tak přestal dodávat zbraně a materiál do Kurdistanu.

Kvůli neúspěchům při vyjednáváních se KDP začala tříštit. Odpůrců Mustafy přibývalo. V roce 1975 jeho rivalové založili PUK, Vlasteneckou unii Kurdistanu, která sdružovala několik menších kurdských stran a měla být opozicí Mustafovi. Postupným vývojem, vyjednáváním, ale především dalšími boji, se Kurdistan rozdělil. Část regionu ovládala KDP, část PUK. V čele iráckého státu již stál Saddám Husajn, který nahradil předchozího prezidenta. Ukončením iránské podpory se Kurdové dostali do nelehké pozice, avšak pomohla jim revoluce v Íránu, kde došlo ke svržení šáha a nastolení islámské republiky. Irácká vláda mezi tím začala přesouvat své obyvatelstvo do severních oblastí, aby převrátila poměr kurdských a iráckých obyvatel. Husajn se ani nebál použít

⁹¹ Dtto. Str. 318.

armádu proti civilnímu obyvatelstvu a tak počet obětí konfliktu stále rostl. Je potvrzeno dokonce užití chemických zbraní proti civilistům.⁹² Ačkoli se svět dozvěděl o použití chemických zbraní proti civilnímu obyvatelstvu, žádný stát nebyl schopen adekvátně zareagovat. Ani OSN nedokázala těmto masakrům zabránit. PUK odmítla s Husajnem nadále vyjednávat a požadovala změnu vedení. Kurdové byli mučeni, zabíjeni, přesídlováni, zavírání do detenčních (koncentračních) táborů. Saddám Husajn tyto vojenské zásahy ospravedlňoval jako obranu proti iránským expanzivním úmyslům při spolupráci s Kurdy.⁹³ Bá se totiž, že Íránci budou chtít rozšířit svůj režim i za hranice své země. Zatímco Íránci jsou z většiny vyznavači šiitské odnože islámu, Iráčané jsou sunnitě.

Osmdesátá léta tak znamenala pro irácké Kurdy pohromu. Zuřila zde irácko-iránská válka. V celé oblasti ubývalo kurdské populace, protože ti, kteří přežili útoky irácké armády, se snažili utéct za hranice. Bojovaly zde tři strany, irácká armáda, iránská armáda a Kurdové (avšak Kurdy bychom našli i v obou státních armádách, byli to příznivci režimů). OSN vyzvala rezolucí oba státy k ukončení bojů.

Írácko-iránská válka sice byla ukončena, ale dva roky na to irácké jednotky obsadily Kuvajt, což vedlo k rozsáhlé protiakci členů NATO. Kurdové se pokusili využít odvrácenou pozornost a pokusili se obsadit některá města a významná místa na severu země. Saddám Husajn však opět využil své letectvo a pomocí napalmy a chemických zbraní tyto nepokoje „uklidnil“. I přes společného nepřítele však členové operace bojující proti irácké armádě v Kuvajtu nechtěli otevřeně podpořit kurdské nacionalisty. Obávali se, že by se Irák změnil ve velké bojiště, kam by vtrhly turecké a iránské jednotky a samostatný stát Irák by přestal existovat. Boje v iráckém Kurdistánu donutily statisíce lidí⁹⁴ opustit své domovy a vydat se k hranicím sousedních států. Avšak zatímco Írán otevřel své hranice a poskytl utíkajícím Kurdům potřebnou pomoc, na hranicích s Tureckem byli uprchlíci zastaveni tureckou armádou a nebyli vpuštěni do země.

Po vyčerpávajících bojích obě strany byly nuceny přistoupit k vyjednávání. Kurdští představitelé (hlavně KDP a PUK sdružený do KF) nejprve požadovali uspořádání na způsob konfederace, ale brzy byli nuceni ubrat

⁹² Dtto. Str. 353.

⁹³ ALBERT, Craig Douglas. A History of Violence: Ethnic Group Identity and the Iraqi Kurds [online]. In: *Iran & The Caucasus*, Vol. 17, Issue 2, 2013. ISSN: 1609-8498. Str. 219.

⁹⁴ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 373.

ze svých požadavků. Kurdové nechtěli ani úplnou samostatnost Kurdistanu, jelikož panovaly obavy o udržitelnost takového státu. Saddámová vláda také požadovala odzbrojení kurdských pešmergů a přerušení všech kontaktů se zahraničím. To Kurdové nechtěli dopustit, jelikož se obávali, že pak zůstanou Saddámovi na pospas.

Velké rozpory se také týkaly oblasti kolem města Kirkuk. Ačkoli zde žila převaha Kurdů, Iráčané se oblasti nechtěli vzdát kvůli ropným nalezištím. Irácký režim zkusil přesvědčit kurdské představitele trochu razantněji a přistoupil k ekonomické blokádě oblasti ovládané Kurdy. Mezi tím KF souhlasila s volbami v Kurdistanu a s vytvořením svobodně zvoleného parlamentu. Ve volbách zvítězily s velkou převahou dvě největší kurdské strany PUK a KDP. Voleb se účastnila i asyrská křesťanská menšina, která měla rezervována křesla v novém parlamentu. Následně byla vytvořena i KRG, kurdská regionální vláda, která měla spravovat záležitosti Kurdů v iráckém Kurdistanu. Na začátku její existence se však potýkala s řadou problémů. Největším z nich byla rivalita dvou velkých stran a jejich vůdců. Mustafy Barzaniho za KDP a Jalala Talabaniho za PUK. KRG zároveň sháněla patrona v zahraničí, který by zajistil její činnost. Avšak okolní státy, Turecko, Sýrie a Írán podepsaly dohodu, ve které se shodly, že jejich cílem je udržet Irák jednotný a vyhnuly se tak podpoře iráckých Kurdů. Nesváry mezi KDP a PUK se přenesly i mezi obyčejné obyvatele a vyskytly se první potyčky. V tomto napětí si více a více příznivců získávalo IMK, islamistické hnutí podporované Íránem, který doufal v rozšíření svého vlivu.

Zbytek devadesátých let se nesl ve znamení soubojů mezi oběma hlavními kurdskými stranami. Postupem času KDP získala převahu, ačkoli to bylo skrze kolaboraci se Saddámovým režimem. KDP nakonec navázala spolupráci i s Tureckem, jelikož oba byli ohroženi aktivitami PKK, které přesáhly hranice Turecka. USA se snažily dělat jakéhosi prostředníka pro vyjednávání, protože zde cítily i své zájmy (ropu). Zvláště po teroristických útocích v USA v roce 2001 se snaha o urovnání sporů zvýšila. Po invazi amerických vojáků do Afghánistánu se zvýšila i pravděpodobnost podobného jednání vůči Iráku, který Američanům dělal starosti kvůli chemickým a potenciálně i jaderným zbraním.

V roce 2003 se tak stalo a režim Saddáma Husajna padl. Kurdové pod dohledem USA získali větší volnost, což se projevilo i na následujících volbách do iráckého parlamentu. Volební úspěchy vedly nejen k možnosti více ovlivnit sestavování nové irácké ústavy, ale dokonce se podařilo dosadit Jalala

Talabaniho do prezidentského křesla, zatímco jeho politický rival Barzani zastával funkci předsedy KRG. Nová ústava znamenala historický úspěch pro Kurdy. Zavedla velmi decentralizovanou federaci a Kurdistan tak získal vlastní autonomní oblast. Ve sporné oblasti kolem Kirkuku se mělo uspořádat referendum, ve kterém by se občané rozhodli, zda se připojí ke Kurdistanu nebo ne. Toto referendum však neproběhlo a vzhledem k okolnostem ohledně aktivit ISIL se řešení tohoto problému odsunulo na vedlejší kolej. I přes politické úspěchy kurdských politiků se však našli i kritici. V Kurdistanu byla založena strana Gorran, jejíž členové byli nespokojeni s tím, že se vrchní kurdští představitelé začali více zabývat celostátní politikou a přestali dbát na zájmy Kurdů.⁹⁵

Díky svržení Saddáмова režimu, přítomnosti USA v zemi a aktivitám kurdských politiků se však podařilo ukončit dlouholeté boje. Celá oblast procházela ekonomickým rozvojem a poměry v Kurdistanu byly mnohem uvolněnější. Některé spory ale přetrvávaly. Jádrem největšího sporu byla jako vždy ropa. Irácká vláda a KRG se nemohly shodnout, komu by měly připadnout poplatky od amerických firem těžících zde ropu, kdo má na ně právo. Po nástupu ISIL se nepokoje v Iráku obnovily a situace se dodnes nezklidnila. Lidé zde při bojích umírají stále.

Kurdové v Sýrii

Kurdská menšina na území dnešní Sýrie zde existuje již několik století. Kurdové sem přišli pravděpodobně postupně z Turecka jako uprchlíci před režimy dané doby. Díky rostoucímu majetku a vazbám na vládnoucí osmanské rody se některé kurdské rodiny dostaly do popředí společnosti a získaly na významu. Události první světové války a povstání arabského nacionalismu tak znamenaly ohrožení kurdských pozic. Když se oblast Sýrie dostala do správy francouzských jednotek, není divu, že se Kurdové přidali na jejich stranu ve snaze potlačit vytvoření velkého arabského státu. Zároveň se objevily požadavky na nějakou formu kurdské nezávislosti. Dokud však zemi ovládali Francouzi, Arabové neměli

⁹⁵ ROMANO, David. *Iraqi Kurdistan: challenges of autonomy in the wake of US withdrawal* [online]. In: *International Affairs*, Vol. 86, No. 6, Post-American Iraq, listopad 2010. Royal Institute of International Affairs 1944-. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/40929766>. Str. 1351.

možnost prosadit své nacionalistické myšlenky a práva menšin zde žijících tak byla relativně chráněna.

V roce 1946 se Sýrie stala samostatným státem pod vládou zvolených arabských nacionalistů. Pouze severní region Jazira zůstal pod dozorem francouzských jednotek vzhledem k vysokému procentu menšin zde žijících. Na konci padesátých let byla založena KDPS, první kurdská strana na syrském území, jejíž vznik ovlivnily snahy Kurdů v Turecku a Iráku. Její existence se však syrské vládě nelíbila. Představitelé KDPS byli zatčeni a uvězněni, strana se musela uchýlit do ilegality. Stále více prosazující se arabský nacionalismus v okolních státech výrazně ovlivnil i Sýrii, která se ekonomicky teprve vzpamatovávala z druhé světové války. Kvůli své hranici s nově vzniklým židovským státem Izrael byla zatažena do izraelsko-arabské války a následně vytvořila s Egyptem SAR – Sjednocenou arabskou republiku (ačkoliv reálně šlo o federaci). Toto spojení však netrvalo dlouho a kvůli velkým rozdílům mezi oběma zeměmi se Sýrie rozhodla z federace vystoupit.

Arabští nacionalisté u moci usoudili, že je potřeba se vypořádat s menšinami v regionu Jazira. Jejich taktikou bylo odebrat zdejším obyvatelům občanská práva, sebrat jim syrské občanství a tím je vyhnat ze svého území. Několik desítek tisíc Kurdů takto bylo vysídleno. Zároveň sem také probíhalo umělé stěhování Arabů na místo ostatních menšin, aby se změnil poměr obyvatelstva.⁹⁶ Druhým důvodem, proč syrská vláda usilovala o obsazení tohoto regionu, byla nalezená ložiska ropy, která mohla pomoci Sýrii ke zlepšení hospodářské situace celé země. Vláda tak potřebovala mít oblast pod kontrolou. Řešením měl být dvanáctibodový plán, který sestavil Muhamed Talab Hilal, jeden z velitelů syrské armády a který měl pomoci vyřešit kurdskou otázku ve spolupráci s okolními muslimskými státy. Součástí plánu byly body jako vystěhování obyvatel, omezení vzdělávání, výměna kurdských náboženských vůdců za arabské, zákaz volit a podobně. Jedním z bodů plánu bylo také vytvoření takzvaného „arabského koridoru“ podél syrsko-turecké hranice, odkud mělo být vystěhováno na sto čtyřicet tisíc Kurdů. Koridor by zabránil spolupráci syrských

⁹⁶ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 474-475.

Kurdů s těmi tureckými.⁹⁷ Tento plán nakonec nebyl naplněn ve všech bodech a od jeho realizace nakonec syrská vláda ustoupila.

Sýrie je již od devadesátých let osočována mezinárodními organizacemi z porušování lidských práv Kurdů. Situace kurdské menšiny v Sýrii je bezesporu složitá, avšak ve srovnání s okolními státy zde nedochází k takovým protikurdským opatřením. Kurdové mají od osmdesátých let zakázáno užívat kurdské názvy, na veřejnosti kurdský jazyk. Nesmí také vydávat knihy a periodika. Vlastnit je však je tolerováno, a tak Kurdové vydávají své publikace v zahraničí a do Sýrie je dováží.⁹⁸ Nedošlo zde však k žádným oficiálním vojenským zásahům proti kurdské menšině. O lepších podmínkách života pro Kurdy svědčí i to, že vedoucí osobnosti turecké PKK, které byly nuceny uprchnout z Turecka, utekly právě do Sýrie, kde našly zázemí a mohly pokračovat v plánování protitureckých aktivit. Od sedmdesátých let vedl Sýrii otec a předchůdce současného prezidenta Bašára al-Assada prezident Hafez al-Assad, který se k moci dostal silou. Kurdové se postupně dostávali do veřejného života, obsazovali místa v parlamentu, získávali pozice v armádě. Zároveň se však země změnila z relativně demokratického státu na autokratický stát vedený silným prezidentem s výrazným kultem osobnosti. Za prezidentem stál úzký okruh jeho přátel, vybraná elita, která měla vést stát. To se nezměnilo ani s nástupem nového prezidenta, Bašára al-Assada. I jemu bylo OSN vyčítáno porušování lidských práv a udržování autokratického způsobu vlády.

V roce 2004 byla v Sýrii rozpoutána občanská válka. Vznikla původně jako snaha protivládních organizací o svržení režimu prezidenta Assada, avšak postupně se rozšířila do okolních zemí. Zde se poprvé objevil ISIL, který nyní ovlivňuje dění na celém Blízkém východě. Kurdové zde vystupovali jako odpůrci prezidentského režimu, ale postupně začali bojovat za vlastní zájmy. ISIL se snažil v Sýrii a v dalších muslimských zemích nastolit islámské právo po vzoru Íránu. Mezi Kurdy se do popředí dostala PYD, strana vystoupivší z KNC, které sdružovalo většinu kurdských politických stran. Assadova vojska byla v průběhu občanské války stažena ze severu země a toho využila právě PYD. Její ozbrojené složky YPG obsadily většinu velkých měst v regionu a získaly tak kontrolu

⁹⁷ VANLY, Ismet Chériff. *The Kurds in Syria and Lebanon* [online]. In: KREYENBROEK, Philip G. a Stefan SPERL. *The Kurds. A Contemporary Overview*. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN: 0-203-99341-1. Str. 123.

⁹⁸ MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN 1-86063-416-6. Str. 476.

nad oblastí. PYD bylo podporováno tureckou PKK, zatímco KNC podporovala irácká KDP.⁹⁹ PYD získala pod kontrolu celou oblast zvanou Rojava a vyhlásila zde Demokratickou federaci Severní Sýrie, nezávisle fungující na syrské vládě, avšak stále se považující za součást Sýrie v rámci autonomie. Syrská vláda toto označila za nelegální, ale existenci této federace tolerovala, jelikož Kurdové bojovali proti ISIS. Nyní se však Rojava dostala pod útok tureckých vojsk prezidenta Erdogana, který se existence autonomní kurdské oblasti na tureckých hranicích obává. Využil tedy příležitosti a po tažení proti ISIS začal s útoky i na kurdské jednotky a na kurdskou autonomii.

⁹⁹ KAYA, Zeynep a WHITING, Matthew. *Sowing Division: Kurds in the Syrian War* [online]. In: *Middle East Policy*, Vol. 24, Issue 1, Spring 2017. ISSN: 1061-1924. Dostupné na: Academic Search Ultimate. Str. 81.

PERSPEKTIVY REALIZACE PRÁVA NA SEBEURČENÍ KURDŮ

Jak je z předchozí kapitoly zřejmé, realizace práva na sebeurčení kurdského národa nebyla, není a ani nebude jednoduchá. Už jen samotní Kurdové těžko hledají cestu k jednotnému názoru, který by mohli propagovat před zbytkem světa. Etnikum, které se označuje jako Kurdové, se liší v mnoha ohledech. Společnost je roztržena do kmenových a rodových společenství, která mnohdy soupeří již po několik generací. Velká loajalita vůči vlastním kmenovým příslušníkům je cítit i v politice. Kurdové své pozice v politických stranách nejčastěji předávají v rámci rodiny nebo jednoho kmene a děje se tak nejen na lokální úrovni, ale mnohdy i na té celostátní. Kmenová rozdrobenost a spory mezi nimi jsou nejlépe vidět na příkladech rebelií proti státnímu režimu. I v případě, že šlo o zájmy všech Kurdů, některé kmeny se přidaly na stranu ustanoveného režimu jen proto, že soupeřily s kmeny, které taková povstání vedly. Ačkoli je naprostá většina Kurdů sunnitských muslimů, existují mezi nimi různé odnože sunnitského islámu, uznávají různé náboženské školy. Někdy se může jednat i o jakýsi druh sektářství. Část Kurdů vyznává šiitský islám, někteří jsou dokonce křesťané. Rozdíly mezi Kurdy také vnáší rozdílné dialekty kurdštiny užívané v různých částech Kurdistánu. Nejrozšířenějšími dialekty jsou kurmandží, soraní, pehlewani, dimilí (nebo „zaza“) a hewramí, které se ovšem dále dělí na menší skupiny podle místa užívání. Ačkoli se jedná stále o kurdštinu, mohou být rozdíly mezi dialekty tak velké, že si příslušníci kurdského etnika nemusí mezi sebou rozumět. Fyzická geografie oblastí, ve které Kurdové žijí, propojování oblastí také nepomáhá. Je to oblast převážně hornatá, s hlubokými údolními, jež jsou relativně odříznutá. S tím souvisí i hospodářská zaostalost celé oblasti a chudoba obyvatelstva. Celý Kurdistán se v průběhu historie vyvíjel zcela odlišně od zbytku Blízkého východu a je to způsobeno právě celkovou odlehlostí regionu, kde vládly rodové vazby a jakákoliv moc zvenčí zde neměla moc šanci se prosadit. Projdeme-li si historii vývoje Kurdistánu a kurdské kultury, zjistíme, že naprostá většina panovníků a vlád, pod které Kurdistán spadal, nechávala Kurdům volnost, nesnažila se je ovlivňovat a násilně získávat pod svou kontrolu, pokud to nebylo potřeba. Kurdistán vždy tvořil jakési nárazníkové pásmo mezi velkými říšemi. Panovníci se nechtěli vzdávat této oblasti, ačkoli byla hospodářsky nevýznamná a žily zde skupiny obyvatel, které se odlišovaly od zbytku populace.

Kurdové chránili národy, které obývaly oblasti dále od hranic. Žili v první linii případného konfliktu.

Přístup státních představitelů vůči Kurdům se změnil až v minulém století. Na konci devatenáctého století a ve dvacátém století se Kurdové z venkova (zemědělci a pastevci) začali stěhovat do měst a blíže k nim, takže možnost šíření národnostních myšlenek byla větší, mohla se dostat k více lidem. Objevila se kurdská národnostní hnutí, která mohla rozšířit své myšlenky mezi více lidí a mnohem rychleji. S rostoucími národnostními vášněmi se zvyšovala nevole státních představitelů, kteří se obávali rozpadu svého státu. Rozšířila se tu snaha zadupat tyto myšlenky omezením práv Kurdů a ochránit svůj stát užitím síly.

Největší problém kurdští představitelé spatřují v tom, že je jejich národ rozdělen uměle vytvořenými hranicemi, které většinou vznikly až po první světové válce. Smlouva ze Sévres dala Kurdům naději na vznik vlastního státu podporovaného vítěznými mocnostmi. Avšak nástup Mustafy Kemala v Turecku zapříčinil rozšíření arabského nacionalismu a potlačování nearabských menšin. Vítězné mocnosti byly nuceny znovu jednat a byla vytvořena lausanská smlouva, ve které se na samostatný Kurdistán zapomnělo. Tato myšlenka byla kvůli obavám z arabských nepokojů zavržena. Žádný ze států, na jehož území Kurdové žijí nebo jehož část spadá do Kurdistánu, nechce přijít o část své rozlohy. Naopak usiluje o udržení celého svého území pohromadě. Veškeré separatistické tendence se v lepším případě snaží vyřešit diskuzí a případným rozdělením moci, v horším případě je řešením užití síly a skupiny snažící se narušit soužití obyvatelstva a celistvost státu jsou násilně potlačeny. Bohužel tato druhá možnost je realitou, se kterou se Kurdové museli a musí potýkat ve všech státech, ve kterých žijí. Zajímavostí však je, že ačkoli každý ze států bojoval či stále bojuje proti Kurdům na svém území a proti jejich separatistickým snahám, Kurdy z druhé strany hranice, čili z jiného státu, podporuje. Jedná se o snahu omezit svého geopolitického rivala a získat převahu v oblasti.

Po zklamání, které zavládlo mezi Kurdy po první světové válce a hlavně po mírové smlouvě z Lausanne, se začaly objevovat organizace zaměřující se na kurdský nacionalismus. Jejich primárním cílem bylo donutit vítězné evropské státy ke splnění původních závazků, tedy vytvořit samostatný kurdský stát. Avšak odpor, který tato myšlenka vyvolala mezi arabským obyvatelstvem a mezi vládami států, z jejichž území měl být Kurdistán vyčleněn, se jevil jako nepřekonatelný. Postupem času i kurdští nacionalisté pochopili, že tudy cesta

nevede a že k vytvoření samostatného státu takzvanou secesí, čili oddělením části území od jiného státu za účelem vytvoření státu jiného, případně jeho připojení k již existujícímu státu, jen tak nedojde. S tímto by muselo souhlasit velké množství států vůči Kurdům negativně naladěných.

Pravděpodobnější možností, jak by Kurdové mohli dosáhnout aspoň částečné volnosti, je autonomie v rámci jednotlivých států. Většina významných kurdských představitelů v tomto vidí příležitost, jak se srovnat s vládami jednotlivých států a případně si postupným rozšiřováním autonomie připravit půdu pro odtržení. Příkladem může být vývoj v Iráku. Po svržení Saddáмова režimu se pod kontrolou a dozorem USA země postupně změnila. V oblasti iráckého Kurdistanu ještě během vlády Saddáma Husajna vznikla autonomní oblast vedená KRG. Po předchozích negativních zkušenostech s nálety a užíváním chemických zbraní proti civilistům zde byla OSN zřízena bezletová zóna. Byla přijata i nová ústava, která z Iráku vytvořila federaci. Kurdové si tak mohli spravovat vlastní záležitosti a stát měl jen omezené možnosti, jak jim v tom bránit. I zde však do dění zasáhla válka s ISIS. V roce 2017 v iráckém Kurdistanu proběhlo referendum o nezávislosti. Ačkoli jej irácká vláda označila za nelegální a pohrozila užitím armády na zklidnění situace, referendum proběhlo a s obrovskou převahou se obyvatelé oblasti pod správou KRG vyjádřili pro samostatnost. Vedení KRG však oznámilo, že bude respektovat příkaz irácké vlády a iráckého nejvyššího soudu a nebude usilovat o samostatnost.¹⁰⁰ Rozhodlo se však využít výsledku referenda pro účely vyjednávání dalších pravomocí pro KRG.

Během války s ISIS vznikla další kurdská autonomní oblast tentokrát v Sýrii. Na severu země při hranicích s Tureckem v oblasti zvané Rojava. Ačkoli syrská vláda označila tento krok za nelegální, existenci této oblasti toleruje kvůli přetrvávajícímu konfliktu s ISIS. Na začátku tohoto roku sem však vtrhla turecká vojska prezidenta Erdogana, který nesouhlasil s existencí kurdského autonomního státu na svých hranicích. Erdogan hrozil vojenským zásahem již při vytvoření, avšak kvůli vlastním problémům v zemi k intervenci došlo až nyní. Ačkoli byli dříve Kurdové se syrskou vládou v nepřátelském vztahu, jsou teď nuceni spolupracovat s Assadovou armádou, aby měli šanci odrazit nápor Turecka

¹⁰⁰ ČT24. *Kurdové se od Iráku neodtrhnou, budou respektovat zákaz z Bagdádu* [online]. 14.11.2017. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2303116-kurdove-se-od-iraku-neodtrhnou-budou-respektovat-zakaz-z-bagdadu>.

a dostat jejich vojáky ze svého území.¹⁰¹ Erdogan však pohrozil syrské vládě, aby nezasahovala, jinak prakticky dojde k válce mezi oběma zeměmi.¹⁰²

Turecko je, co se vztahu s Kurdy týká, tím nejradikálnějším státem v oblasti. Dlouhá léta byla existence kurdského národa popírána a Kurdové byli označováni z „Turky z hor“. Zakázány byly kurdské názvy, kurdská jména, zakázáno bylo dokonce mluvit kurdsky na veřejnosti. Až v roce 2005 prezident Erdogan uznal existenci kurdské menšiny na svém území. Zmírnil opatření ubírající Kurdům jejich práva. Avšak s nástupem ISIS a neúspěšnému pokusu o státní převrat v Turecku se jeho přístup opět radikalizoval a prezident tento názor vzal zpět. Prezident Erdogan se velmi obává PKK a jejich aktivit. PKK je v Turecku i v EU na seznamu teroristických organizací, ačkoli období, kdy byly teroristické útoky prakticky na denním pořádku, je už dnes pryč. Ozbrojené jednotky PKK však stále kontrolují oblasti východního Turecka a zasahují i do Sýrie a Iráku. Představitelé PKK také dlouhá léta organizovali svou činnost z Damašku, hlavního města Sýrie, jelikož v Turecku jim hrozilo zatčení. Předseda PKK Abdullah Öcalan je v současnosti v tureckém vězení, odkud stále vede tuto stranu. Jakákoliv šance tureckých Kurdů na větší míru samostatnosti či autonomie vzala za své při aktivitách ISIS. Kurdové se sice postavili na stranu zaběhlých států v boji proti islamistickým bojovníkům, ale jejich postavení se spíše zhoršilo, jelikož hlavně Turci využili příležitosti k potlačení aktivit kurdských nacionalistů s odůvodněním, že jde o opatření proti ISIS a proti teroristům. I tažení do Sýrie je jen preventivním opatřením proti kurdským separatistům, kteří by mohli destabilizovat celý stát.

Mohlo by nás napadnout, proč se státy takto výrazně zajímají o chudou a nepřístupnou oblast. Proč jsou kvůli ní schopni vést několik desítek let trvající války. Odpověď je jednoduchá. Celý Kurdistan leží na velkých nalezištích ropy. V tom je jádro sporu a důvod, proč centrální vlády velice nerady vidí separatistické snahy právě v této oblasti. Zářným příkladem tohoto problému je oblast okolo iráckého města Kirkuk. Region je většinou osídlen Kurdy a ti si tak právoplatně nárokují jeho připojení k oblasti spravované KRG. Irácká vláda však Kirkuk nechce opustit, protože v jeho okolí jsou velká ložiska ropy, která se zde těží a pro Irák z toho plynou obrovské zisky. V roce 2016 zde došlo k omezení

¹⁰¹ BBC. *Syria War: Kurds call on Damascus to defend against Turks* [online]. 25.1.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-42826253>.

¹⁰² BBC. *Afrin offensive: Turkey warns Syria against helping Kurds* [online]. 19.2.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-43107013>.

těžby a vývozu kvůli sporům mezi KRG a iráckou vládou. Každá si totiž nárokovala zisky pro sebe. Když bylo město obsazeno jednotkami ISIS, irácká armáda velmi rychle zareagovala a získala město zpět. Spory o výnosy však pokračují. Ropa v Kirkuku a kurdské referendum o nezávislosti jsou nyní dva hlavní body, které rozdělují názory kurdských a iráckých představitelů. Je to také faktor, který brání evropským státům v nějakém větším zásahu. Velký mezinárodní konflikt v této oblasti by mohl znamenat ohrožení pro celý trh s ropou. Cena ropy by v případě přerušení těžby nebo dodávek mohla vyletět nahoru, čehož se celý svět obává. EU ani USA si tak nemohou dovolit přímo podpořit jednu z válčících stran a snaží se tak vytvářet jen politický a diplomatický nátlak na ukončení bojů.

V jednadvacátém století se mohlo zdát, že se postavení Kurdů ve všech zemích zlepšuje. Státy Blízkého východu pochopily, že kurdský nacionalismus násilně nepotlačí, že budou muset s Kurdy vyjednávat. V Iráku byl ukončen Saddámův režim, takže se objevila cesta pro lepší uspořádání společnosti. Turecký prezident Erdogan musel také uznat, že Kurdové jsou problémem, který je potřeba řešit diplomaticky. Do tohoto vývoje správným směrem však vstoupily jednotky ISIL, které řešení kurdské otázky odsunuly na druhou kolej. Najednou se zde objevil nový problém, nový nepřítel, s nímž se bylo potřeba vypořádat rychleji. Kurdové však získali možnost dokázat, že jejich snahou není rozdělovat existující státy, ale naopak s vládami těchto států spolupracovat proti společnému nepříteli. To se ze začátku také dařilo, když se kurdské jednotky osvědčily v boji proti ISIL a následně ISIS. Kurdové tak dokázali navázat na své dávné předky, kteří byli uznávanými válečníky v armádách větších říší. Avšak jakmile se podařilo potlačit největší nápor islamistických bojovníků, Kurdové a jejich ozbrojené jednotky začali být pro vlády jednotlivých států opět hlavním nepřítelem, jehož je potřeba se obávat. Budoucnost kurdského práva na sebeurčení je tak značně nejistá. Až dojde k úplnému zničení ISIS, začne teprve ten hlavní boj o uznání práv Kurdů.

KURDSKÝ NACIONALISMUS A LIDSKÁ PRÁVA

Již od prvních náznaků vzniku kurdského nacionalismu se musí Kurdové potýkat s útlakem většinové arabské společnosti. Kurdové byli vždy považováni za zaostalý pastevecký národ, který nemá vliv na rozhodování ve státě. Tím, že Kurdové ve všech státech žijí na okraji, blízko hranic v těžko přístupných oblastech daleko od centra dění, nemají takovou možnost ovlivňovat vývoj státu. Až s technologickým vývojem, zlepšením komunikací a komunikačních prostředků se situace začala měnit. Kurdové se začali sdružovat do vlastních organizací, vytvářeli politická hnutí. S rostoucím nacionalismem rostla také touha po uznání a nabytí lidských práv.

S potlačováním kurdské identity ve velkém měřítku začali turečtí politikové v čele s Mustafou Kemalem po první světové válce. Kurdům mělo být dopřáno právo na sebeurčení skrze mírovou smlouvu ze Sévres, ale nástup Kemala k moci výkon tohoto práva nejen oddálil, ale pravděpodobně úplně znemožnil. Mustafa Kemal si vytknul za cíl vytvořit jednotný turecký národ, kde jedinými respektovanými menšinami budou ty nemuslimské (Arméni, Asyřané, Židé). Ostatní menšiny nebyly uznány a byly nuceny přijmout tureckou kulturu. Tímto byli nejvíce postiženi právě Kurdové. Kemal zvolil cestu násilné asimilace. Ač muslimové, kurdská kultura, jazyk a formování společnosti bylo odlišné od turecké většiny. Kurdům tak bylo odebráno právo užívat kurdský jazyk. Byli nuceni používat turečtinu a užití kurdštiny na veřejnosti bylo trestáno. Kurdská jména a názvy byly zakázány a převáděny do arabštiny. Kurdům byla zakázána výuka kurdštiny, nesměli vydávat kurdské tiskopisy. O politických právech se vůbec nelze bavit. Kurdské politické strany byly nelegální, kurdští politikové se v jiných stranách prosazovali velmi těžko. Jednotný turecký národ nesmělo nic rozdělovat a kdokoliv odlišný se musel přizpůsobit nebo byl nucen odejít. Naprosto převládal arabský nacionalismus. Tento režim trval od první světové války po většinu dvacátého století. Napodobit se jej pokusily režimy v Íránu i Iráku. Všechny tyto režimy doprovázely násilnosti, ozbrojené střety a války. Tisíce lidí zahynuly kvůli snaze arabských nacionalistů (v případě Íránu se jednalo o příznivce islamismu) potlačit kurdské etnikum, kurdskou kulturu.

To, co si v první řadě naprostá většina Kurdů v každém státě (pravděpodobně všichni) přeje, je ukončení násilností a dohodnutí míru. Války a

ozbrojené střety trvají s přestávkami už desítky let a vzhledem k současné situaci na Blízkém východě se jejich ukončení nechystá. Lidská práva jsou během těchto bojů porušována oběma stranami, ačkoli by se mohlo zdát, že Kurdové jsou utiskovaným národem, proti němuž centrální vlády neváhají použít násilí. Avšak i právě Kurdové se při prosazování svých myšlenek nebojí použít násilné metody kvůli zviditelnění a zdůraznění svých postojů. Boje se sice na začátku jednadvacátého století postupně zklidňovaly a strany přistoupily raději k vyjednávání. Nástup ISIL však otevřel staré rány a Kurdové byli opět nuceni sáhnout po zbraních.

V souvislosti s násilnostmi se musí Kurdové potýkat s problémem vysídlování. Hlavně turecká a syrská vláda sáhly k tomuto kroku, který měl zklidnit celou oblast Kurdistánu. Za pomoci vojenských jednotek byli Kurdové nuceni k vystěhovávání a přesunu do předem určených oblastí, případně vyhoštění úplně mimo území státu. V Sýrii dokonce úřady sáhly i k odebrání občanství Kurdům, kteří nebyli schopni doložit dokumenty o svém syrském původu. Spousta Kurdů tak byla nucena utíkat ze svých domovů nejčastěji za hranice svých domovských států. Ti šťastnější mohli utéci na západ do Evropy případně až do Ameriky.

Pomineme-li tedy toto násilné porušování práv Kurdů, jsou kurdským obyvatelům porušována i další práva. A to hlavně práva politická, sociální a kulturní. Již od vzniků jednotlivých současných států byla kurdská kultura potlačována a vnímána jako nežádoucí. Kurdům bylo zakázáno užívat na veřejnosti vlastní jazyk, nesměli nosit tradiční oblečení, nesměli veřejně slavit kurdské svátky a vykonávat kurdské zvyky. Cokoliv vybočovalo z klasického muslimského vyznání, bylo trestáno. Kurdové nesměli ani vydávat kurdskou literaturu, noviny či časopisy. Kurdské politické strany byly zakládány tajně a byly nelegální. Neměli možnost poslat své kandidáty do voleb, natož se účastnit politického rozhodování. Pokud se nějaký Kurd chtěl dostat do politiky, musel tak učinit skrze jinou politickou stranu. V době studené války to byly nejčastěji strany levicové, které nehleděly na původ svých členů, ale snažily se vytvořit beztržní společnost. Naopak strany pravicové se zaměřovaly na arabské obyvatelstvo a Kurdy ve svých řadách odmítaly.

Celá řada těchto praktik porušování práv Kurdů vydržela až dodnes, ačkoli se mezinárodní společenství přes OSN snažilo donutit arabské státy k nápravě. Kvůli nemožnosti vynutit si změnu však tyto snahy úspěch neměly. Změna přišla

až poté, co se začaly objevovat kromě politických a vojenských mezinárodních sdružení také ekonomické organizace. U každého státu však ke změnám došlo jinak. V Sýrii k tomu napomohl vznik ISIL a nutnost obrany proti jeho jednotkám. Prezident Assad byl nucen jednat s Kurdy o vojenské pomoci v boji. Ačkoli k oficiální změně zákonů nedošlo, Kurdové vytvořili na hranicích s Tureckem vlastní autonomní oblast, kterou si také sami spravují.

Iráku přes dvacet let vládl Saddám Husajn, který se na potlačení kurdského národa neštítal použít chemické zbraně. Avšak po irácko-iránské válce byl nucen zcela změnit přístup vůči Kurdům a začít s nimi vyjednávat. Došlo na uznání jejich nároku na oblast severního Iráku, vytvoření KRG a ke svobodným volbám. Následně se po teroristických útocích v USA v roce 2001 Američané začali více vojensky angažovat v oblasti Blízkého a středního východu. Po obsazení Afghánistánu došlo i na Irák, který byl Američanům trnem v oku již od devadesátých let od války v Zálivu. Po pádu Saddámova režimu a přijetí nové ústavy se Kurdům dostalo mnohem větších práv, o čemž svědčí i fakt, že se prezidentem stal Džalál Talabání, předseda kurdské politické strany PUK a jeho nástupcem pak Fuád Masúm, další kurdský politik. Došlo na vytvoření federativního státu, ve kterém mají Kurdové silnější slovo. Spor mezi oběma stranami tvoří „jen ropa“. Irácká vláda a KRG se nemohou shodnout, komu připadnou výnosy z těžby ropy a kdo má právo uzavírat smlouvy s těžařskými společnostmi. Avšak opět do všeho zasáhl ISIL se svou snahou o vytvoření velkého islamistického státu. Došlo zde k obnovení bojů a Kurdové, Iráčané a další národy zde bojují proti sobě a na řešení lidských práv není příliš velký prostor.

Nejvýznamněji muselo svůj přístup vůči Kurdům změnit Turecko. Tvrdý kemalovský režim, který měl udržet Kurdy na uzdě, přetrvával. Turecká armáda dlouhé desítky let bojovala na východě své země s kurdskými separatisty nejčastěji pod vlajkou PKK. Kurdům byla upírána veškerá práva, na veřejnosti nesměli projevovat to, že nejsou Turci. Turecko bylo mnohokrát osočováno evropskými státy i OSN z porušování lidských práv, avšak reálně to pro něj nic neznamenovalo, jelikož OSN neměla prostředky, kterými by mohlo vynutit nápravu.¹⁰³ Důvod ke změně se objevil až za vlády současného tureckého prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana. Ten chtěl Turecko dostat do evropského

¹⁰³ Nešlo ani tak o vůli OSN jako o vůli jejích členů, jednotlivých států, které neměly a nemají přílišnou vůli a snahu o „zamotání se“ do tohoto konfliktu.

hospodářského prostoru a stát se členem EU. Podmínkou vstupu však je mimo jiné také dodržování lidských práv všech občanů na svém území, všech menšin. Tuto podmínku v současnosti Turecko pochopitelně nesplňuje. Přístupové rozhovory s EU trvají již od roku 1999 a Turecku se nepodařilo příliš přiblížit vstupu. Prezident Erdogan (dříve ve funkci premiéra) se snažil s evropskými státy dojednat podmínky a zlepšit prestiž své země. EU pro turecké občany znamená hlavně velký pracovní trh a v případě členství Turecka v EU by k němu měli volný přístup. Vývoj posledních let však mění i postoj Erdogana k EU. Po nepodařeném převratu v roce 2016 tvrdě zakročil proti svým odpůrcům. OSN jej osočila z porušování práv tisíců lidí.¹⁰⁴ Omezována jsou hlavně práva na svobodu názoru a svobodný tisk. Byly zavírány střední a vysoké školy. Odpůrci prezidenta Erdogana jsou zatýkáni a zavíráni do vězení. Noviny kritizující prezidenta jsou zabavovány a jejich redakce zavírány. EU pozastavila přístupové rozhovory s Tureckem, avšak Erdogan se vyjádřil, že o vstup do EU již nestojí.¹⁰⁵ Naopak to vypadá, že se Turecko od EU úplně odvrací a vydává se na vlastní cestu k autoritářskému režimu. Proběhlo zde referendum, které by mělo Erdoganovi pomoci, aby se rozšířily pravomoci prezidenta státu a Turecko by tak mělo přejít na prezidentský systém vlády. Turecký prezident by se měl stát také předsedou vlády, měl by si vybírat své ministry, jmenovat soudce a podobně.¹⁰⁶ Po znovuzvolení Erdogana se tak také s největší pravděpodobností stane a Turecko se bude stále více přesouvat od demokracie k autokracii. Spolu se znovuzvolením Erdogana došlo k ukončení výjimečného stavu, který zde trval od nedokonaného puče v roce 2016. V souvislosti s tím byla propuštěna řada státních zaměstnanců, především z řad armády a akademických pracovníků. Současně byla dekretem ukončena činnost několika vydavatelů novin a spolků (především opozice a odpůrci současného prezidenta).¹⁰⁷

¹⁰⁴ Zpráva Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva [online]. 20.3.2018. Dostupné na: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22853&LangID=E>.

¹⁰⁵ ČT24. *Do Unie už vstupovat nepotřebujeme, prohlásil Erdogan* [online]. Aktualizováno: 1.10.2017. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2259472-do-unie-uz-vstupovat-nepotrebujeme-prohlasil-erdogan>.

¹⁰⁶ iDnes.cz. *Chceme silného prezidenta, rozhodli Turci. Referendum bylo velmi těsné* [online]. Aktualizováno: 16.4.2017. Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/scitani-a-vyhlaseni-vysledku-referendum-turecko-f6b-/zahranicni.aspx?c=A170416_141146_zahranicni_ert.

¹⁰⁷ iDnes.cz. *V Turecku s koncem výjimečného stavu propustili 18 tisíc vojáků a policistů* [online]. Publikováno: 8.7.2018. Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/turecko-dekret-cistky-vojaci-policiste-akademici-erdogan-vyjimecny-stav-konec-191-/zahranicni.aspx?c=A180708_093757_zahranicni_kha.

Přes skončení výjimečného stavu však ke zlepšení podmínek nedojde, jelikož turecký parlament přijal nový protiteroristický zákon. Ten umožní omezování osobní svobody, svobody shromažďování a dalších lidských práv jen na základě podezření ze styku s teroristy po další tři roky.¹⁰⁸ Toto opatření přímo ovlivní jakékoliv kurdské snahy, protože PKK je v Turecku vedena jako teroristická organizace a kdokoli, kdo bude podezřelý z kontaktu či přímo členství v PKK může být zatčen a vyšetřován.

V současnosti porušuje Turecko (turecký prezident a jeho příznivci ve státních službách) lidská práva bez ohledu na to, zda je člověk příslušníkem turecké či kurdské populace. Na národnostní příslušnosti nezáleží. Záleží na politickém názoru. Invaze tureckých vojsk do Sýrie je dalším důkazem změn probíhajících v Turecku. Údajná podpora syrských vojáků v boji proti jednotkám ISIS vypadá jen jako zástěrka. Ve skutečnosti již nyní turecká armáda bojuje proti syrským Kurdům v Rojavě, kteří poskytli úkryt a podporu vůdčům PKK. Čekání na případné další zásahy proti Kurdům tak nemusí dlouho trvat.

¹⁰⁸ ČT24. *Turecko přijalo protiteroristický zákon. Podle opozice de facto na tři roky prodloužilo výjimečný stav* [online]. Publikováno: 25.7.2018. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2547925-turecko-prijalo-protiteroristicky-zakon-podle-opozice-de-facto-na-tri-roky-prodlouzilo>.

POSTAVENÍ PKK

PKK se zrodila v době, kdy turecká vláda opět začala zpřísnovat svůj přístup vůči kurdské menšině. Rozhodně nebyla první kurdskou nebo pro kurdskou stranou. Již dříve existovala hnutí, která bojovala za práva Kurdů, avšak nikdy výrazně neprorazila. Nové hnutí tedy zpočátku nepředstavovalo hrozbu pro turecký stát. PKK však nevznikla v Kurdistánu, jak by se dalo předpokládat. PKK založil Abdullah Öcalan v roce 1978. Tou dobou studoval politologii na univerzitě v Ankaře a ideologicky tíhnul k levicovým stranám, které tolik nehleděly na původ svých členů. Prvními členy se stali jeho přátelé, spolužáci, členové rodiny, kteří měli za úkol šířit levicové myšlenky a podporovat lokální obyvatele.

Po návratu do Kurdistánu si začala PKK získávat první příznivce, hlavně útoky proti místním bohatým vlastníkům půdy. S rostoucím počtem útoků rostl počet příznivců a také povědomí turecké vlády o existenci a aktivitách organizace. Turecká armáda dokonce vysílala své jednotky na ochranu vesnic v Kurdistánu před PKK a také dodávala tureckým obyvatelům zbraně na vlastní ochranu. PKK se partyzánskými útoky stejně dařilo prosazovat a s větším počtem členů rostla také velikost akcí, na které si PKK dovolila. Členy se stávali muži, kteří nechtěli nastoupit do turecké armády, ženy, které nesouhlasily s uspořádáním společnosti. Část svých členů získala PKK také únosy mladých mužů.¹⁰⁹ Členové PKK schopní a ochotní bojovat proti turecké armádě byli cvičeni v tréninkových kempech rozmístěných a schovaných v horách Kurdistánu. Turecká vláda reagovala rozsáhlým zatýkáním členů a příznivců organizace, avšak PKK vytrvala na rozdíl od řady jiných hnutí, která byla v tomto období zlikvidována.

V tomto období se z organizace na podporu obyčejných lidí proti bohatým vlastníkům půdy (klasická levicová ideologie) stala organizace hájící zájmy Kurdů a požadující jejich zrovnoprávnění s ostatními uznanými menšinami. Odvetná opatření turecké armády, která neváhala použít zbraně a mučení proti neozbrojeným obyvatelům Kurdistánu, vháněla nové a nové členy do náruče PKK. Partyzánským způsobem boje se jednotkám PKK úspěšně dařilo útočit na vojenské konvoje a tábory a získávat vybavení pro svůj další boj, a to i přestože muselo vedení PKK uprchnout před zatčením z Turecka do Sýrie. Avšak

¹⁰⁹ ROMANO, David. *The Kurdish Nationlist Movement: Opportunity, Mobilization and Identity*. New York: Cambridge University Press, 2006. ISBN: 978-0-521-68426-2. Str. 77-78.

i ze Sýrie byl Öcalan schopen organizovat další aktivity, jelikož syrská vláda tolerovala jeho přítomnost kvůli vlastním rozporům s Tureckem. PKK se podařilo přesvědčovat lidi nejen o svých krátkodobých cílech, kterými bylo ukončení násilností páchaných tureckou armádou, ale i o těch dlouhodobých, které se postupně ze zrovnoprávnění kurdské menšiny přesouvaly k vytvoření samostatného kurdského státu. Díky tomu také PKK získávala finance na svou činnost. Obě strany však byly za vzájemné ozbrojené střety a útoky proti civilnímu obyvatelstvu napomínáno OSN i Amnesty International, avšak na situaci to nic neměnilo. PKK byla Tureckem zařazena na seznam teroristických organizací, avšak i přesto dosáhla částečných úspěchů. Například v roce 1991 byl zrušen zákaz užívání kurdského jazyka na veřejnosti.

V devadesátých letech také vedení PKK došlo k názoru, že dbát na levicovou orientaci organizace (propagace myšlenek marxismu-leninismu) je přežitek. Pro získání podpory evropských států se rozhodlo zaměřit na dodržování lidských práv v Turecku a propagaci kurdského nacionalismu. Uvědomili si také, že teroristické akty spáchané proti civilistům (útoky na vesnice, civilní cíle) byly chybou a že terčem dalších útoků by měly být jen vojenské cíle nebo subjekty či objekty spojené s tureckou vládou. Ve spojitosti s tím také PKK zmírnila své požadavky vůči turecké vládě. Samostatný stát už přestal být hlavním cílem. Snahou bylo dosáhnout na zrovnoprávnění kurdské menšiny s ostatními menšinami a vytvoření kurdské autonomní oblasti v rámci Turecka. S tím souvisí také povolení výuky kurdštiny a dalších práv menšin. Načasování těchto kroků bylo dopředu dobře promyšleno. Turecko v této době začalo vyjednávat případný vstup do EU a tak nemohlo tyto nároky kurdských obyvatel ignorovat.¹¹⁰

Krátce na to PKK jednostranně vyhlásila příměří a snažila se o vyjednávání s tureckou vládou. Öcalan se také rozhodl vydat tureckým úřadům a předstoupil před soud. Rozsudkem byl trest smrti, avšak později byl změněn na doživotní vězení, ve kterém je předseda PKK dodnes. I přes své uvěznění je stále oficiálním lídrem PKK.

Snaha o zapojení Turecka do struktur EU znamenalo pro Kurdy zlepšení situace. Turecko muselo začít jednat o změnách své legislativy ve prospěch kurdské menšiny. PKK dvakrát změnila název, nejprve na PKK-KADEK a později na PKK-KGK, aby dala najevo změnu svého zaměření. Svě zástupce dokonce vyslala do evropských zemí, aby lobbovali za kurdské národnostní

¹¹⁰ Dtto. Str. 142-145.

zájmy. Pár let později však byly boje obnoveny a PKK se vrátila ke svému původnímu názvu.

PKK se v průběhu svého čtyřicet let trvajících boje za zrovnoprávnění rozšířila i do okolních států. Díky vůdcům usídleným v Sýrii zde podporovala vznik kurdských nacionálních organizací, hlavně PYD. Snaha o šíření do Iráku nedosáhla takového úspěchu, jelikož PKK je vnímána jako konkurence pro KDP a KRG a jako narušitel procesů vyjednávání KRG s iráckou vládou. Po vypuknutí bojů proti ISIL a následně ISIS se PKK zapojila do bojů proti islamistickým radikálům. Ač Kurdové i centrální vlády „postižených“ států bojují proti stejnému nepříteli, jsou i tak Kurdové považováni za nepřátele usilující o změnu současných hranic. V Turecku byla vyhlášena válka proti terorismu, čímž si prezident Erdogan ospravedlňuje vojenský zásah proti Kurdům v Sýrii, které obviňuje z podpory PKK. PYD se svým ozbrojeným křídlem YPG jsou Tureckem považovány za odnože turecké PKK. Po vyhlášení autonomní oblasti Rojava na syrsko-tureckých hranicích se turecký prezident rozhodl k potlačení kurdských aktivit.

PKK tak začala prakticky z ničeho a rozvinula se do mezinárodní organizace ovlivňující dění nejen na Blízkém východě, ale díky svým příznivcům a spolupracovníkům i po celé Evropě a USA. Dá se považovat za první masovou kurdskou nacionální a separatistickou organizaci. Lze předpokládat, že jejich teroristické období je pryč a PKK se zařadí mezi plnohodnotné členy mezinárodního dění a bude se účastnit mezinárodních jednání souvisejících s touto oblastí.

ZÁVĚR

Pokusíme-li se vztáhnout problematiku práva na sebeurčení na kurdské etnikum, brzy přijdeme na to, že situace a vyhlídky Kurdů z hlediska mezinárodního práva nejsou příliš optimistické. Pravděpodobnost, že by se v dohledné budoucnosti mělo podařit vytvořit jakýkoliv kurdský stát, ať už získáním území jednoho či více států, je velice nízká. Situaci v oblasti nejvíce komplikují bezpečnostní podmínky a neutuchající válečný konflikt. Působení islámských radikálů zde k řešení národnostní otázky také nikterak nepomáhá. A připočteme-li ještě ropná naleziště nacházející se v tomto regionu, pochopíme, že ustanovení politicko-geografického uspořádání ke spokojenosti všech je takřka nemožné.

I přes velké odlišnosti mezi jednotlivými kurdskými kmeny způsobené geografii regionu, lze Kurdy považovat za jeden národ. Avšak národ, který rozhodně není jednotný. Existují zde rozpory a antipatie, které se táhnou dlouhá desetiletí přes několik generací. Kmenové spory se nyní přenášejí i do národních politik jednotlivých států. Kurdská nacionální organizace nemusí být podporována všemi Kurdy v oblasti jen kvůli kmenovým rozporům, ačkoli bojuje za práva všech Kurdů. Jazyková a náboženská různorodost také společnost více rozděluje. Jediná možnost, jak Kurdy specifikovat jako národ, je odlišit je od ostatních obyvatel. To je také způsob, jak se sami Kurdové vyhraňují. Kurdové jsou Kurdy proto, že nejsou Araby, nejsou Peršany a podobně. Negativní vymezení národa se projevuje i ve vnímání Kurdů ostatním obyvatelstvem. Tím, že Kurdové tvrdí, že nejsou stejní jako ostatní, nezískávají si sympatie dalších lidí. Snadněji se tak stanou terčem pro nenávistné projevy.

V průběhu dvacátého století zažili Kurdové lepší i horší období. Bohužel se zdá, že ta horší převládají. Kurdistán se kvůli své odlehlosti a nepřístupnosti potýká se složitou hospodářskou situací. Panují obavy, že jakýkoliv samostatný stát by nedokázal přežít, jelikož by neměl odkud brát finance na své fungování a musel by být dotován jinými státy či mezinárodními organizacemi. Možným východiskem mohou být rozsáhlá naleziště ropy v této oblasti. Avšak co je na jednu stranu pozitivní pro ekonomiku regionu, může být naopak přítěží pro obyvatelstvo. Právě naleziště ropy jsou největším jádrem sporu mezi okolními státy a Kurdy. A právě tato naleziště vedou k dlouholetým diplomatickým

roztržkám a ozbrojeným konfliktům. Zároveň je to komplikace, kvůli které se zde příliš nechtějí vojensky angažovat evropské státy.

Kurdské snahy o vytvoření samostatného Kurdistanu se tak nesečkávají s úspěchem a pochopením. Samotní Kurdové už si také museli přiznat, že vytvoření samostatného státu je v současnosti utopií. Změnili svou strategii a snaží se prosadit v rámci svých domovských států, ať už z hlediska uznání práv menšiny či přiznání autonomie a vytvoření autonomní oblasti. V Iráku už se tak víceméně stalo, ačkoliv ještě je potřeba posvětit autonomii z hlediska ústavního. Kurdská autonomní oblast v Sýrii sice momentálně funguje samostatně, ale děje se tak mimo zákon a je pouze tolerována syrskou vládou. Nehledě na současný problém s tureckou invazí a boji proti turecké armádě. Situace v Sýrii je nyní velmi napjatá a poválečný stav se těžko odhaduje. Ačkoli OSN uznává, že Kurdové by měli mít právo na sebeurčení a na správu vlastních záležitostí, nechce situaci řešit konkrétním rozhodnutím. Nechce na sebe vzít tolik zodpovědnosti. Praxe OSN naopak nutí Kurdy, aby si problémy s uznáním vyřešili nejprve sami a až následně je schopna posvětit a uznat jejich práva.

Vývoj Blízkého východu a kurdského národnostního problému lze v dnešní době těžko předpovídat. Probíhající válka proti islamistickým radikálům mění situaci ne-li ze dne na den, tak z týdne na týden. Do konfliktu je zapojena celá řada stran. Bojují zde oficiální armády států Blízkého východu, jednotky ISIS, jednotky kurdských separatistických organizací. Zapojeny jsou také armády evropských států a USA. Situaci komplikuje i současná agresivní politika Turecka, které se rozhodlo vzít věci do vlastních rukou a vyřešit svůj problém s Kurdy souběžně s válkou proti ISIS. Dokud nedojde k ukončení bojů a úplné porážce islamistických radikálů, nemůžeme předpokládat řešení kurdského problému.

Podíváme-li se na mezinárodní dokumenty a praxi používanou při jejich interpretaci, šance Kurdů uplatnit právo na sebeurčení a na vytvoření vlastního státu je docela malá. Kurdové se nemohou odvolávat na to, že by měli v historii svůj vlastní stát, ke kterému by se mohli navrátit. Jejich území, respektive území, které si nárokují, nikdy nebylo samostatným teritoriem. Nejbližší k vytvoření vlastního státu byli po skončení první světové války, kdy se řešilo uspořádání Blízkého východu po rozpadu Osmanské říše, a vítězné státy zvažovaly vytvoření samostatného Kurdistanu. Tuto možnost ovšem smetl ze stolu vývoj v nově vzniklém Turecku, kdy se k moci dostal Mustafa Kemal a potlačil jakékoliv snahy

jiných etnických a národnostních skupin mimo té turecké. Vítězné mocnosti se zalekly moci nastupující vlády a pozměnily své návrhy na uspořádání, takže se oblast Kurdistánu rozdělila a dostala do područí více států.

Ironií je, že v současné době by mohli mít nejbliže, ne-li k vytvoření vlastního státu, tak k vytvoření vlastní samosprávy Kurdové právě v Turecku. Co se týká mezinárodního práva, mohli by se dovolávat potlačování základních lidských práv, kdy je úmyslně a leckdy i násilně potlačována jejich kultura a jsou jim upírána politická práva. Pomoci jim mohl vývoj v Sýrii, kde Kurdové bojovali na straně západních států proti ISIS. Avšak tato možnost byla promrhána, jakmile se do věci vložil turecký prezident Erdogan a se svými jednotkami začal obsazovat sever syrské země dříve kontrolovaný právě Kurdy. Překvapením není, že evropské státy ani USA s touto situací nic moc nedělají a nechávají Kurdy, své dřívější spojence ve válce proti islámským radikálům, bojovat svůj vlastní boj.

Právo na sebeurčení je komplikovanou otázkou překračující hranice mezinárodního práva. Větší prostor zde dostávají politici, diplomacie a bezpečnostní otázky. Mezinárodní společenství ve všech případech přihlíží ke stabilitě a uspořádání daného státu a zájmům vlastního státu, nežli nároky vycházející z mezinárodních úmluv. Každý případ je posuzován samostatně a národy usilující o právo na sebeurčení neuspějí pouze s argumentací precedenty, jelikož každý případ a situace je jedinečná, v každém státě existují různé podmínky. V dohledné době tedy nemůžeme očekávat vytvoření závazného mezinárodního předpisu, který by určoval konkrétní podmínky národů pro nárok na právo na sebeurčení. Nelze ani vytvořit jednotnou definici národa, který by takový nárok mohl uplatňovat. Každý národ je jiný, každá etnická či národnostní skupina je odlišná, žije v jiných podmínkách. U práva na sebeurčení tak ještě dlouho zůstane v hlavní roli diplomacie a vyjednávání.

RESUMÉ

This diploma thesis focuses on the right of people to self-determination. In the first part is theoretical analysis of few terms like state, nation, nationalism and concept of self-determination. Author describes few nations across the world fighting for their right to self-determine. The main part is focused on concrete case of one nation – the Kurds. Describes the evolution of Kurdish people, from mountain nation living in tribes to nationalists trying to build their own sovereign state. Kurds were for long centuries living relatively free from authoritarian and central governments, but technology and modern era had taken away their freedom. They are oppressed by arab majority since the world war one. After the disappointment which the peace treaty from Lausanne was, Kurds were pushed to abandon their culture and assimilate into the major population. Nowadays are Kurds fighting through many nationalist organisations and movements across countries not only against the ISIS, but also for their rights as a nation.

ZDROJE

Knihy

- BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. Nakladatelství Tilia, Šenov u Ostravy, 2001. ISBN 80-86101-40-1. 415 s.
- CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. 2nd editon. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 978-0-19-922842-3. 870 s.
- GALIP, Özlem. *Imagining Kurdistan: identity, culture and society*. London: I.B. Tauris & Co., 2015. WCI 3 (London, England). ISBN: 978-1-78453-016-7. 311 s.
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: J. Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-901381-1-X. 158 s.
- GHASSEMLOU, Abdul Rahman. *Kurdistán a Kurdovia*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1964. ISBN 75-042-64. 217 s.
- JOSEPH, Sarah, Jenny SCHULTZ a Melissa CASTAN. *The International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials and Commentary*. New York: Oxford University Press, 2004. Second edition. Str. 141-153. ISBN: 978-0-19-928541-9.
- KNOP, Karen. *Diversity and Self-Determination in International Law*. New York: Cambridge University Press, 2002. Str. 50-90. ISBN: 0-521-78178-7.
- KREYENBROEK, Philip G. a Stefan SPERL. *The Kurds. A Contemporary Overview* [online]. Taylor & Francis e-Library, 2005. ISBN: 0-203-99341-1. 212 s. Dostupné na: <https://kurdishissue.files.wordpress.com/2015/03/the-kurds-contemporary-woverview.pdf>
- MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné. Obecná část*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2002. ISBN 1081-220-2002. 252 str.
- MCDOWALL, David. *A modern history of the Kurds*. 3rd rev. and updated ed. I.B.Tauris, New York: Distributed by St. Martin's Press, c2004. ISBN: 1-86063-416-6. 515 s.

- ROMANO, David a Mehmet GURSES. *Conflict, democratization, and the Kurds in the Middle East: Turkey, Iran, Iraq, and Syria* [online]. NY: Palgrave Macmillan, New York, 2014. ISBN 978-1-137-40999-7. 321 s. Dostupné na: <https://ia801901.us.archive.org/2/items/DavidRomanoMehmetGursesEds.ConflictDemocratizationAndTheKurdsInTheMiddleEastTurkeyIranIraqAndSyria/David%20Romano%2C%20Mehmet%20Gurses%20eds.%20Conflict%2C%20Democratization%2C%20and%20the%20Kurds%20in%20the%20Middle%20East%20Turkey%2C%20Iran%2C%20Iraq%2C%20and%20Syria.pdf>
- ROMANO, David. *The Kurdish Nationalist Movement: Opportunity, Mobilization, and Identity*. New York: Cambridge University Press, 2006. ISBN 978-0-521-68426-2. 277 s.
- RYCHLÍK, Jan. *Individuální a kolektivní práva menšin a tzv. právo národů na sebeurčení včetně odtržení*. In: *První světová válka, moderní demokracie a T.G. Masaryk*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Ústavem T.G. Masaryka ve dnech 22.-24. září 1994 na zámku v Liblicích u Mělníka. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 1995. ISBN 80-901971-0-8. Str. 206-219.
- ŘEZNÍK, Miloš. *Formování moderního národa: (evropské "dlouhé" 19. století)*. Praha: Triton, 2003. Dějiny do kapsy, sv. 14. ISBN 80-7254-406-3. 183 s.
- STEINER, Henry J a Philip ALSTON. *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals : Text and Materials*. Oxford: Calendon Press 1996. Str. 972-1020. ISBN 0-19-825427-X.

Odborné články

- ALBERT, Craig Douglas. *A History of Violence: Ethnic Group Identity and the Iraqi Kurds* [online]. In: *Iran & The Caucasus*, Vol. 17, Issue 2, 2013. Str. 215-234. Dostupné na: Academic Search Ultimate. ISSN: 1609-8498.
- ANDERSON, Liam a STANSFIELD, Gareth. *The Implications of Elections for Federalism in Iraq: Toward a Five-Region Model* [online]. In: *Publius*, Vol. 35, No. 3, Summer 2005. Str. 359-382. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/4624718>.

- BELGE, Ceren. *State Building and the Limits of Legibility: Kinship Networks and Kurdish Resistance in Turkey* [online]. In: International Journal of Middle East Studies, Vol. 43, No. 1, February 2011. Str. 95-114. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/23017344>.
- FAWCETT, Louise. *Down but not out? The Kurds in international politics* [online]. In: Review of International Studies, Vol. 27, British International Studies Association, 2002. Str. 109-118. Dostupné na: <http://doi.org/10.1017/S0260210500011098>.
- GUNTER, Michael M. *Iraq, Syria, ISIS and the Kurds: Geostrategic Concerns for the US and Turkey* [online]. In: Middle East Policy, Vol. 22, Issue 1, Spring 2015. Str. 102-111. ISSN: 1061-1924. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- GUNTER, Michael M. *The Kurds in the changing political map of the Middle East* [online]. In: Kurdish Studies, Vol. 3, Issue 1, May 2015. Str. 64-81. ISSN: 2051-4883. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- GUNTER, Michael M. *Unrecognized De Facto States in World Politics: The Kurds* [online]. In: Brown Journal of World Affairs, Vol. 20, Issue 2, 2014. Str. 161-178. Dostupné na: Business Source Complete. ISSN: 1080-0786.
- KAYA, Zeynep a WHITING, Matthew. *Sowing Divison: Kurds in the Syrian War* [online]. In: Middle East Policy, Vol. 24, Issue 1, Spring 2017. Str. 79-91. ISSN: 1061-1924. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- KLABBERS, Jan. *The Right to be Taken Seriously: Self-Determination in International Law* [online]. In: Human Rights Quarterly, Vol. 28, No. 1, February 2006. Str. 186-206. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/20072728>.
- KOLSTØ, Pål. *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States* [online]. In: Journal of Peace Research, Vol. 43, No. 6, November 2006. Str. 723 – 740. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/27640421>.
- KUBILAY, Arin. *Turkey and the Kurds – From War to Reconciliation* [online]. Berkeley, 26.3.2015. 16 str. Dostupné na: https://www.academia.edu/11674094/Turkey_and_the_Kurds_From_War_to_Reconciliation.

- KUZU, Durukuan. *The politics of identity, recognition and multiculturalism: the Kurds in Turkey* [online]. In: Nations & Nationalism, Vol. 22, Issue 1, Jan 2016. Str. 123-142. ISSN: 1354-5078. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- MARCUS, Aliza. *The Kurds' Evolving Strategy* [online]. In: World Affairs, Vol. 175, Issue 4, Nov/Dec 2012. Str. 15-22. ISSN: 0043-8200. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- OLDENQUIST, Andrew. *Ethnicity and Sovereignty*. [online]. In: Studies in East European Thought, Vol. 54, No. 4, Nationalism and Its Alternatives, December 2002. Str: 271-284. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/20099806>.
- PAASCHE, Till F. *Syrian and Iraqi Kurds: Conflict and Cooperation* [online]. In: Middle East Policy, Vol. 22, Issue 1, Spring 2015. Str. 77-88. ISSN: 1061-1924. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- PATTEN, Alan. *Democratic Secession from a Multinational State* [online]. In: Ethics, Vol. 112, No. 3, Symposium on T. M. Scanlon's What We Owe to Each Other, April 2002. Str. 558-586. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/338778>.
- PLAKOUDAS, Spyridon. *The Syrian Kurds and the Democratic Union Party: The Outsider in the Syrian War* [online]. In: Mediterranean Quarterly, Vol. 28, Issue 1, March 2017. Str. 99-116. ISSN: 1047-4552. Dostupné na: Academic Search Ultimate.
- QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: International and Comparative Law Quarterly, Vol. 47., July 1998. Str. 535-572.
- ROMANO, David. *Iraqi Kurdistan: challenges of autonomy in the wake of US withdrawal* [online]. In: International Affairs, Vol. 86, No.6, Post-American Iraq, November 2010. Str. 1345-1359. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/40929766>.
- SARIGIL, Zeki a KARAKOC, Ekrem. *Who supports secession? The determinants of secessionist attitudes among Turkey's Kurds* [online]. In: Nations & Nationalism, Vol. 22, Issue 2, Apr 2016. Str. 325-346. ISSN: 1354-5078. Dostupné na: Academic Search Ultimate.

- SENEM, Aslan. *Everyday Forms of State Power and the Kurds in the Early Turkish Republic* [online]. In: International Journal of Middle East Studies, Vol. 43, No. 1, February 2011. Str. 75-93. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/23017343>.
- SMITH, Thomas W. *Civic Nationalism and Ethnocultural Justice in Turkey* [online]. In: Human Rights Quarterly, Vol. 27, No. 2, May 2005. Str. 436-470. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/20069794>.
- ÜNVER, Akin H. *Schrödinger's Kurds: Transnational Kurdish Geopolitics in the Age of Shifting Borders* [online]. In: Journal of International Affairs, Vol. 69, Issue 2, 2016. Str. 65-98. Dostupné na: Academic Search Ultimate. ISSN: 0022-197X.
- WOLFF, Stefan. *Governing (in) Kirkuk: resolving the status of disputed territory in post-American Iraq* [online]. In: International Affairs, Vol. 86, No. 6, Post-American Iraq, November 2010. Str. 1361-1379. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/40929767>.

Zpravodajské články

- *Catalonia's bid for independence from Spain explained* [online]. BBC News, 31.1.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-29478415>.
- *Katalánsko. „Stát ve státě“, který se nevzdává myšlenky na samostatnost* [online]. ČT24, 11.9.2017. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2231155-katalansko-stat-ve-state-ktery-se-nevzdava-myslenky-na-samostatnost>.
- LOWEN, Mark. *Turkey's fear of a reignited Kurdish flame* [online]. BBC News, 8.10.2014. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29542040>.
- MARCUS, Jonathan. *Syria war: Why Turkey's battle for northern Syria matters* [online]. BBC News, 2.2.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-42818353>.
- *Turkey targets Kurdish forces in Afrin: The short, medium and long story* [online]. BBC News, 22.1.2018. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-42704542>.

- *Turkey v Syria's Kurds v Islamic State* [online]. BBC News, 23.8.2016. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33690060>.
- *Who are Kurdistan Workers' Party (PKK) rebels?* [online]. BBC News, 4.11.2016. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-20971100>.
- *Who are the Kurds?* [online]. BBC News, 31.10.2017. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29702440>.

Ostatní

- *Convention on Rights and Duties of States adopted* [online]. Montevideo, 26.12.1933. Dostupné na: <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280166aef>
- *Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona* [online]. MZV ČR. Aktualizováno 7.2.2018. Dostupné na: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/vyroci_2018/rok_1918/vznik_ceskoslovenska_2018.html.
- *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora* [online]. Dostupné na: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.
- IZADY, M.R. *A Provisional Constitution of the Federal Republic of Kurdistan* [online]. 14.7.2008. Dostupné na: <http://www.kurdistanica.com/?q=node/87>.
- *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* [online]. New York, 19.12.1966. Dostupné na: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>.
- OLSON, Robert. *The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-1925* [online]. University of Texas Press, Austin. 9.4.2009. Dostupné na: <http://www.kurdistanica.com/?q=node/150>.
- *The History of Kurdish Language* [online]. Kurdistanica.com. 25.7.2010. Dostupné na: <http://www.kurdistanica.com/?q=node/181>.

- UN General Assembly. *Report of the ad hoc Committee of the Palestinian Question* [online]. 25.11.1947. Dostupné na: [https://undocs.org/A/RES/181\(II\)](https://undocs.org/A/RES/181(II)).
- UN General Assembly. *Resolution 1514 (XV). Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples* [online]. 14.12.1960. Dostupné na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514(XV)).
- UN General Assembly. *Resolution 1541 (XV). Principles which should guide Members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under Article 73 e of the Charter* [online]. 15.12.1960. Dostupné na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541(XV)).
- UN General Assembly. *Resolution 2625 (XXV). Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations* [online]. 24.10.1970. Dostupné na: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>.
- UN General Assembly. *Resolution 3236 (XXIX). Question of Palestine* [online]. 22.11.1974. Dostupné na: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/025974039ACFB171852560DE00548BBE>.
- UN General Assembly. *Resolution 67/19 Status of Palestine in the United Nations* [online]. 4.12.2012. Dostupné na: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/19862D03C564FA2C85257ACB004EE69B>.